

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Rigorózní práce

Postavení a úloha státního zástupce v trestním řízení před soudem

Odborný konzultant:
JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Zpracovatel:
Mgr. Viktor Knotek

Srpen 2008

"Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým"

Mgr. Viktor Knotek

Obsah:

1. Úvod	str. 1
1.1. Historický vývoj.....	str. 1
1.1.1. Postavení orgánů veřejné žaloby v období feudálního státu a práva.....	str. 2
1.1.2. Státní zastupitelství po roce 1848.....	str. 4
1.1.3. První republika.....	str. 5
1.1.4. Vývoj orgánů veřejné žaloby v letech 1945 - 1990.....	str. 5
1.1.5. Státní zastupitelství po roce 1948.....	str. 7
1.1.6. Vývoj po roce 1989.....	str. 10
2. Postavení státního zástupce v platné právní úpravě	str. 11
2.1. Ústavní základy.....	str. 11
2.2. Zákon o státním zastupitelství.....	str. 11
3. Úkoly a principy činnosti státního zástupce	str. 13
3.1. Úkoly státního zástupce a jejich právní vymezení.....	str. 13
3.2. Základní zásady činnosti státního zástupce.....	str. 14
3.3. Obecné zásady činnosti státního zástupce.....	str. 15
3.4. Soustava a organizace státního zastupitelství.....	str. 17
3.5. Věcná a místní příslušnost státního zástupce.....	str. 18
4. Státní zástupce a realizace základních zásad trestního řízení	str. 24
5. Postavení státního zástupce v řízení před soudem	str. 29
5.1. Obžaloba a návrh na potrestání.....	str. 29
5.2. Hlavní líčení.....	str. 33
5.2.1. Příprava hlavního líčení.....	str. 37
5.2.2. Zahájení hlavního líčení.....	str. 38
5.2.3. Přednesení obžaloby.....	str. 38
5.2.4. Dokazování v hlavním líčení.....	str. 39
5.2.5. Závěr hlavního líčení.....	str. 44
5.2.6. Řízení před samosoudcem.....	str. 45
5.3. Řízení o řádných a mimořádných opravných prostředcích.....	str. 47
5.3.1. Odvolání.....	str. 48
5.3.2. Stížnost.....	str. 50
5.3.3. Odpor.....	str. 52

5.3.4. Dovolání.....	str. 53
5.3.5. Stížnost pro porušení zákona.....	str. 55
5.3.5.1. K oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a trestního řádu a stížnosti pro porušení zákona.....	str. 57
5.3.6. Obnova řízení.....	str. 58
5.4. Vykonávací řízení.....	str. 61
5.4.1. Výkon trestu odnětí svobody.....	str. 62
5.4.1.1. Nařízení výkonu trestu.....	str. 63
5.4.1.2. Rozhodování o změně způsobu výkonu trestu.....	str. 63
5.4.1.3. Působnost státního zástupce v oblasti dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody a dalšími místy, kde dochází k omezování osobní svobody.....	str. 64
5.5. Právní styk s cizinou.....	str. 73
5.5.1. Obecně k činnosti státních zástupců v právním styku s cizinou.....	str. 75
5.5.2. Jednotlivé druhy právního styku s cizinou.....	str. 77
5.5.2.1. Vydávací řízení (extradice).....	str. 77
5.5.2.1.1. Postup při vyžádání obviněného z ciziny.....	str. 78
5.5.2.1.2. Postup při vydání do ciziny.....	str. 79
5.5.2.1.3. Zkrácené vydávací řízení.....	str. 80
5.5.2.1.4. Průvoz pro účely trestního řízení v cizině.....	str. 81
5.5.2.1.5. Předávací řízení na základě evropského zatýkacího rozkazu.....	str. 82
5.5.2.1.6. Předání trestní věci do ciziny.....	str. 83
5.5.2.1.7. Dožádání.....	str. 84
6. Srovnání s některými zahraničními úpravami.....	str. 86
6.1. Spojené státy americké.....	str. 86
6.2. Francie.....	str. 87
6.3. Německo.....	str. 89
6.4. Slovensko.....	str. 90
7. Závěr a úvahy de lege ferenda.....	str. 92
Resumé.....	str. 99

1. Úvod

Zákonem č. 283/1993 Sb. (zákon o státním zastupitelství) bylo zřízeno státní zastupitelství, jako soustava úřadů státu určených k zastupování státu v případech stanovených zákonem. Přijetím tohoto zákona tak došlo k naplnění ustanovení čl. 80 Ústavy, a dále pak ke zrušení z.č. 60/1965 Sb.o prokuratuře. K zániku prokuratury a jejímu nahrazení státním zastupitelstvím došlo k 1.1.1994. Nutnost přijetí těchto změn byla nezbytná, neboť události roku 1989 a též i celkový následující vývoj jasně určil směr a budoucí existence orgánů veřejné žaloby, jakožto skutečného všeobecného garanta zákonnosti v trestním i netrestním řízením.

Předmět této práce, jak vyplývá z jejího názvu, je zaměřen na postavení státního zástupce v trestním řízení se zvláštním zřetelem k postavení státního zástupce v řízení před soudem.

1.1. Historický vývoj

Institut orgánů veřejné žaloby v českých zemích, pokusíme-li se na něj nahlížet v historickém kontextu, plnil vždy funkci orgánu zastupující zájem státu v soudním řízení a to jak v trestních, tak ve svých počátcích, převážně ve fiskálních věcech, zastupujících zde veřejný zájem, respektive zájem panovníka. Historickou genezi je možno rozdělit dle

všeobecně uplatňované periodizace právních dějin do 2 základních stadií¹ na feudální a kapitalistické, dále pak na období po roce 1945 a na historickou reflexi postavení orgánů veřejné žaloby ve více než 40.let existujícím systému vlády jedné strany.

1.1.1. Postavení orgánů veřejné žaloby v období feudálního státu a práva

Ve starých dobách mělo stíhání deliktů čistě dispozitivní povahu, kdy se řízení zahajovalo na návrh poškozené osoby, a to bez ohledu na to, zda šlo o žalobu „z hlavy“ (vraždy) či o majetkový spor². Neexistoval zde tedy ještě dostatečně vyvinutý institucionální rámec, který by byl plně spjat s čerstvě se formující soudní soustavou. Čistě soukromoprávní povaha stíhání a trestání měla podobu krevní msty, která byla porůznu modifikována, příkladem jsou Břetislavovy dekrety, umožňující tzv. výkup v podobě placení náhrady.

Stíhání deliktů ex officio se začíná objevovat v 11. století, kdy kněží plnili úlohu státních žalobců a to zejména v případech, týkajících se přežívajícího pohanství³. S upevňováním a posilováním centrální moci v období feudální rozdrobenosti⁴ v 13 stol., narůstají tendence formující se státní moci, veřejně stíhat nejtěžší zločiny.

V takovýchto případech zasahoval král a to prostřednictvím úředníků popravců (*iudices provinciales*). Trestání zločinů se tedy neprojevovalo prostřednictvím veřejné žaloby, ale formou přímých zásahů proti narušitelům práva.

1) Malý, K.: Československé dějiny státu a práva do rok 1945, Linde, Praha, 2001, str. 120

2) Spáčil J. K historickým aspektům postavení prokuratury, *Prokura*, 1991 č. 1, s. 51

3) Malý, K.: Československé dějiny státu a práva do rok 1945, Linde, Praha, 2001, str. 17

4) Kocourek, J., Záruba J.: Zákon o soudech a soudcích - Zákon o státním zastupitelství a předpisy související - komentář, Beck, Praha, 2004, str. 386

První historické zmínky o úřadu královského prokurátora se datují do 15. stol⁵. Úřad královského prokurátora se v českých zemích plně rozvinul v období po husitských válkách, kdy císař Zikmund, s cílem dosáhnout navrácení rozvráceného majetku, posílil úřad královského prokurátora, aby hájil zájmy panovníka v majetkové sféře.

Věcná působnost královského prokurátora se tedy týkala majetkové, nikoliv trestní agendy, mající však již povahu veřejného zájmu, představované panovníkovým majestátem.

Všeobecný trestní zájem státu a jeho orgánů v 16. stol. je již zcela zjevný. Stále sice převládá dispozitivní povaha stíhání za tresty, kdy řízení se zahajuje soukromou žalobou, zpravidla podávanou poškozeným, na druhou stranu již v tomto období je nutno vidět ingerenci veřejné moci. Děje se to především tak, že veřejná moc z vlastní, anebo na žádost dotčené osoby může pachatele předběžně uvěznit a držet tak dlouho, dokud poškozená strana nehodlá vznést žalobu. Paradoxem takovýchto zásahů však bývá, že pachatelé těchto trestných činů jsou vězněni i několik let než je s nimi zahájeno řízení před soudem. V 16.stol. již však není přípustné, aby si poškozený své věci řešil svépomocí formou krevní msty.

Ke konci 16.stol. si v souvislosti se značným nárůstem agendy, jak v civilních, tak i trestních věcech, přibírá královský prokurátor pomocníky. Takovéto personální posilování královské prokuratury postupně vede k vytváření základní hierarchie královské prokuratury, v jehož čele je královský prokurátor, zastupující zájmy panovníka.

Další významné období v historii orgánů veřejné žaloby je možno zasadit do počátku feudálního absolutismu, tedy do období po roce 1620. Přijetí Obnoveného zřízení zemského, zásadně ovlivnilo postavení prokurátora jako veřejného žalobce. Obnovené zřízení zemské uložilo

⁵ Malý, K.: Československé dějiny státu a práva do rok 1945, Linde, Praha, 2001, str.120.

prokurátorovi stíhat trestné činy ex officio. Praxe 17. století moderní pojetí práva trestního procesu neudržela a nevyužívala. Vlivem kanonického práva se u nás postupně uplatňovala inkviziční řízení, mající původ v řízení římském z doby císařské.

Řízení nebylo koncipováno jako spor stran, který je charakteristický pro řízení před soudem. V inkvizičním procesu je zásadní úloha svěřena soudci a je absentována role žalobce, což vede k oslabení prokuratury v trestních věcech. K definitivnímu nahrazení akuzačního principu dochází roku 1768, kdy byl zcela nahrazen procesem inkvizičním.

1.1.2. Státní zastupitelství po roce 1848

Rok 1848 je nutno považovat za zcela zásadní v dějinách orgánů veřejné žaloby. Konec absolutní monarchie vede ke změně inkvizičního procesu za proces akuzační. Důvodem této změny je zejména ta skutečnost, že proces inkviziční je realizovatelný tam, kde existuje jedna centralizovaná státní moc, tak jak tomu bylo v absolutní monarchii, to však v důsledku pádu feudálního absolutismu již nebylo možné. Vyhlášení konstituce (dubnové) vede k otevření prostoru pro vznik nové správní soustavy, zahrnující organizační změny i ve struktuře orgánů veřejné žaloby. Trestní agenda je v tomto období přenesena na již dříve vzniklý nový orgán - státní zastupitelství.

Trestní řád z roku 1850 již plně stanovil trestní působnost na státní zastupitelství, jakožto orgánu veřejné žaloby v trestních věcech. Nový Trestní řád přijatý roku 1873 navázal na trestní řád z roku 1850 a ve svém ustanovení § 34 mimo jiné již plně vyjadřuje zásadu obžalovací, typickou pro moderní pojetí orgánů veřejné žaloby.

Organizace státního zastupitelství, stanovená trestním řádem z roku 1873, zůstala zachována v českých zemích až do roku 1948.

1.1.3. První republika

Zákon č.11/1918 Sb. o zřízení samostatného státu československého, označovaný též jako recepční norma, v ustanovení čl.2 stanovil, že veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti, tedy *recipoval* v zásadě veškerou právní materii dosud platnou na území nově vzniklého státu do nového československého státu. Tato recipace se týkala i trestně právních předpisů včetně trestního řádu z roku 1873. Organizace státního zastupitelství zůstala dle čl.3 z.č.11/1918 Sb.⁶⁾ zachována. Organizace veřejné žaloby po úpravách provedených z.č.201/1928 Sb. fungovala v této soustavě: Generální prokuratura zřízená u nejvyššího soudu, Vrchní státní zastupitelství zřízené u vrchních soudů, Státní zastupitelství zřízené u krajských soudů.

1.1.4. Vývoj orgánů veřejné žaloby v letech 1945 - 1990

Dekretální normotvorba prezidenta republiky měla bezprostřední vliv na vypořádání se s dobou šest let trvajícím okupace Československa, s cílem obnovit samostatnost Československa.

6) čl.3 z.č.11/1918: "Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení."

Organizace a působnost orgánů veřejné žaloby po osvobození Československa zůstala beze změn. Tato skutečnost byla upravena dekretem prezidenta republiky č.79 ze dne 19. září 1945 o zatímní úpravě soudnictví v zemi České a Moravskoslezské. Paragraf 1 dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. stanovil, že územní organizace řádných soudů a úřadů veřejné žaloby v zemích České a Moravskoslezské se obnovuje v tom uspořádání a stavu, v jakém byla dne 29. září 1938 podle tehdy platných předpisů.

Datum 29. září 1938 označovalo, dle ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úř. věst. čl.1 (o obnovení právního pořádku), dobu předcházející okamžik doby nesvobody a bylo tak vyjádřením kontinuity s právním řádem první republiky. Dekret prezidenta republiky č.79/1945 Sb. pak v ustanovení § 9 a.n. v celém rozsahu zlikvidoval působnost německého trestního soudnictví.

K důležité změně v oblasti státního zastupitelství po r. 1945 došlo na základě dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. Dekret prezidenta republiky rozšířil okruh činností státního zastupitelství na stíhání a potrestání trestných činů z doby okupace.

Na základě něho byl ustanoven tzv. veřejný žalobce, který byl jmenován ministrem spravedlnosti ze státních zástupců, ze soudců v činné službě nebo z osob zapsaných v seznamu advokátů. Veřejní žalobci u mimořádných lidových soudů byli podřízeni přímo ministru spravedlnosti.

1.1.5. Státní zastupitelství po roce 1948

Únorový převrat v roce 1948 svými důsledky umožnil „socializaci“ právního řádu, rozbití kontinuity československé demokratické právní kultury, transformaci československého právnictví. Provedením únorového převratu se komunistická strana stala jedinou faktickou politickou mocí ve státě.

Komunistická strana, ihned po převratu směřovala veškeré své úsilí k ovládnutí všech orgánů a institucí státu a společnosti v Československu, což v první řadě znamenalo získání kontroly všech orgánů činných v trestním řízení, jež měly sloužit k faktické likvidaci tzv. nepřátel lidu, tj. těch, kteří představovali byť i jen zdánlivou překážku v procesu nastolení diktatury proletariátu. Veškeré základní moci ve státě byly plně v rukou komunistické strany a staly se nástrojem neblaze proslulých politických procesů 40. a zejména 50. let 20. stol.

Státní zastupitelství v prvních letech po únoru 1948 prošlo k dvěma výrazným koncepčním změnám, za ty je možno považovat přijetí tzv. právnícké dvouletky, znamenající zásadní přebudování dosavadního právního řádu, včetně přijetí nového trestního řádu a trestního zákona a dále pak vybudování prokuratury tzv. leninského typu⁷. Institucionální změny v oblasti státního zastupitelství byly zásadně ovlivněny z.č.319/1948 Sb.o zlidovění soudnictví.

7) Vlček E:Vývoj prokuratury v letech 1945-1990, Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989,Karolinum str.385

Podle zákona o zlidovění soudnictví byla soustava orgánů veřejné žaloby stanovena takto:

- 1) V sídlech okresních soudů se zřizují okresní prokuratury jako úřady veřejné žaloby první stolice; skládají se z okresního prokurátora a z potřebného počtu jeho náměstků.
- 2) V sídlech krajských soudů se zřizují krajské prokuratury jako úřady veřejné žaloby druhé stolice; skládají se z krajského prokurátora a z potřebného počtu jeho náměstků.
- 3) Okresní prokuratury jsou podřízeny krajským prokuraturám a spolu s nimi ministru spravedlnosti.

Dalším významným rokem ve struktuře prokuratury byl rok 1952. V tomto roce došlo k přijetí ústavního zákona č. 64/1952 Sb. o soudech a prokuratuře a zákona č. 65/1952 Sb. o prokuratuře. Na základě těchto zákonů byla působnost prokuratury stanovena v rozsahu typickém pro země východního bloku⁸.

Generálnímu prokurátorovi příslušel dle § 6 z.č. 64/1952 Sb. nejvyšší dozor na přesné provádění a zachovávání zákonů a jiných právních předpisů všemi ministerstvy a jinými úřady, soudy, národními výbory, orgány, institucemi a úředními osobami, jakož i jednotlivými občany. Generální prokurátor byl jmenován a odvoláván na návrh vlády prezidentem republiky a byl odpovědný vládě.

8) Vlček E: Vývoj prokuratury v letech 1945-1990, Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989. Karolinum str.389

Zákon č. 65/1952 Sb. o prokuratuře, byl prováděcím zákonem k zákonu o soudech a prokuratuře a stanovil postavení generálního prokurátora jakožto strážce socialistické zákonnosti a ochránce společenského řádu, státního zřízení republiky. Prokuratura se stala jedním z nejdůležitějších článků státního mechanismu, sloužícího k prosazování třídních zájmů, v čele s generálním prokurátorem, stojícím na vrcholu soustavy prokuratury.

Další změna v oblasti prokuratury se stala v prosinci 1956, kdy došlo k přijetí zákona č. 65/1956 Sb. o prokuratuře, nahrazujícího dosavadní zákon o prokuratuře. Pravomoc generálního prokurátora byla kladena zejména na tzv. všeobecný dozor.

Novým institutem, inspirovaným sovětským vzorem, bylo zavedení vyšetřovatelů prokuratury⁹⁾, vykonávajících svou funkci samostatně dle trestního řádu pod dozorem příslušného prokurátora. Stávající úloha generálního prokurátora byla promítnuta i do zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky (tzv. socialistické ústava).

Na základě ustanovení hlavy 8, čl. 105, tohoto zákona, generálního prokurátora jmenoval a odvolával prezident republiky. Generální prokurátor byl odpovědný Národnímu shromáždění.

Za poslední změnu v období po roce 194, je možno považovat zákon č. 60/1965 Sb. o prokuratuře, směřující ke zjednodušení soustavy orgánů prokuratury. Tento zákon platil s příslušnými změnami až do přijetí zákona č. 283/1993 Sb. (zákon o státním zastupitelství).

⁹⁾ § 30 z.č. 65/1956 Sb. o prokuratuře

1.1.6. Vývoj po roce 1989

K zásadní změně postavení a úkolů prokuratury, později přejmenované na státní zastupitelství, došlo v roce 1993 v souvislosti s rozdělením Československa. V ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústavě České republiky, je obsažena hlavní úprava postavení státního zastupitelství, když se ve článku 80 tohoto zákona praví, že "státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon".

Instituce státního zastupitelství je tedy upravena v kapitole věnované moci výkonné, což předznamenává její personální, organizační a materiální podřízenost moci výkonné, konkrétně Ministerstvu spravedlnosti ČR. Veškeré podrobnosti dotýkající se státního zastupitelství pak byly obsaženy v z.č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, který vstoupil v účinnost 1. ledna 1994.

K provedení tohoto zákona byla vydána vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli.

V důsledku přijetí z.č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství došlo k zásadní změně postavení a úkolů prokuratury, která byla nově přejmenována na státní zastupitelství, ústavně zakotvené jako orgán moci výkonné. Dále došlo ke zrušení tzv. všeobecného prokurátorského dozoru, úloha státního zástupce jako veřejného zástupce v trestním řízení však zůstala i nadále zachována¹⁰.

¹⁰ Spáčil, J.: Nová koncepce prokuratury a reforma trestního řízení, Právní praxe č. 3/1993

2. Postavení státního zástupce v platné právní úpravě

2.1. Ústavní základy

Státní zastupitelství je ústavně řazeno k moci výkonné, a to na základě jejího umístění do hlavy třetí, Ústavy České republiky, upravující moc výkonnou. Článek 80 Ústavy definuje státní zastupitelství jako orgán státu, zastupující veřejnou žalobu a dále pak vykonávající další úkoly, stanoví-li tak zákon. Hlavní, Ústavou daná působnost státního zastupitelství, tak spočívá především v trestním řízení. Postavení a působnost státního zastupitelství dle čl. 80 odst. 2 blíže stanoví z.č. 283/1993 Sb. (zákon o státním zastupitelství)

2.2. Zákon o státním zastupitelství

V současné platné právní úpravě je působnost státního zastupitelství stanovena § 4 z.č. 283/1993 Sb. (zákon o státním zastupitelství). Státní zastupitelství v rozsahu, za podmínek a způsobem stanoveným zákonem:

- a) je orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní další úkoly vyplývající z trestního řádu, dále vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda,

b) působí v jiném než trestním řízení,

c) vykonává další úkoly, stanoví-li tak zvláštní zákon.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že státní zastupitelství plní úkoly svěřené mu zákonem i mimo hlavní oblast své působnosti tj. trestního řízení. Jedná se zde o tzv. řízení netrestní a to zejména o řízení upravené z.č.99/1963 Sb.(občanský soudní řád).

Dále pak je působnost státního zastupitelství založena z.č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního a to ve věci veřejného zájmu. Působnost v jiném než trestním řízení dle § 4 odst.1 písm. c) z.č. 283/ 1993 Sb. (zákon o státním zastupitelství), je možno stanovit zákonem a případně tak rozšířit působnost státního zastupitelství i na jiný speciální procesní režim.

Působnost státního zastupitelství zajišťují dle § 23 odst.1 z.č. 283/ 1993 Sb. státní zástupci. Výkon působnosti státního zastupitelství, prostřednictvím státních zástupců, je vyjádřením zásady nedílnosti, kdy činnost každého státního zastupitelství, realizovaná prostřednictvím jednotlivých státních zástupců, představuje celý systém, samotnou instituci.

Právním předpisem, určeným k provedení zákona o státním zastupitelství je zejména vyhláška MS ČR č. 23/1994 Sb. o jednacím řádu státního zastupitelství, o zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli.

Z hlediska činnosti státního zastupitelství je významná též činnost Nejvyššího státního zástupce, který může dle § 12 zákona o státním zastupitelství vydávat tzv. pokyny obecné povahy. Pokyny obecné povahy sjednocují a usměrňují postup státních zástupců při výkonu působnosti státního zastupitelství a slouží k zajištění jednotné vnitřní

organizace státního zastupitelství. Tyto pokyny jsou pro státní zástupce závazné.

3. Úkoly a principy činnosti státního zástupce

3.1. Úkoly státního zástupce a jejich právní vymezení

Základem činnosti státního zástupce, jak již bylo zmíněno výše, je trestní řízení, kde státní zástupce plní úlohu orgánu veřejné žaloby a s tím spojené plnění dalších úkolů, vyplývajících z trestního řádu. Úkoly státního zástupce jsou stanoveny trestním řádem pro jednotlivá stadia trestního řízení.

V řízení přípravném státní zástupce vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti a plní funkci instančního orgánu, rozhodujícího o stížnostech proti usnesením policejního orgánu, popř. proti usnesením státního zástupce nižšího stupně. Tato působnost státního zastupitelství je explicitně stanovena v čl. 80 odst.1 Ústavy, přičemž další činnosti a úkoly státního zastupitelství jsou dále stanoveny zákonem o státním zastupitelství. Mezi další úkoly dle § 4 zákona o státním zastupitelství patří:

- a) Vykonávat dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda.

Podmínky výkonu dozoru pověřeného státního zástupce, jsou upraveny z.č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, z.č.293/1993 Sb. o výkonu vazby, z.č.109/2002 Sb.o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

- b) Působit v jiném než trestním řízení.
- c) Vykonává další úkoly, stanoví-li tak zvláštní zákon.
- d) V souladu se svou zákonem stanovenou působností se podílí na prevenci kriminality a poskytování pomoci obětem trestných činů. Děje se tak zejména důsledným uplatňováním pravomoci státního zástupce v trestním řízení.

Právní úprava o poskytování pomoci obětem je blíže upravena z.č.209/1997 Sb. o poskytování peněžité pomoci obětem trestné činnosti.

Obecně lze tedy říci, že činnost státního zástupce je primárně soustředěna do oblasti trestního práva, trestního řízení a kriminality, vyjma působnosti státního zástupce v tzv. řízení „netrestním“ (viz. výše).

3.2. Základní zásady činnosti státního zástupce

Činnost státního zástupce je v průběhu trestního řízení ovládána určitými principy, které vyplývají přímo ze zákona (např.zásady trestního řízení) či z právní nauky. Rozsah zásad je možno rozdělit na ty, které se

vůbec týkají institutu orgánů veřejné žaloby a na zásady trestního řízení, definované přímo v § 2 trestního řádu.

3.3. Obecné zásady činnosti státního zástupce

Zásada ochrany veřejného zájmu vyplývá ze samé podstaty funkce orgánů veřejné žaloby, tedy jako orgánu státu, zajišťujícího dodržování zákona a účast na soudním řízení¹¹.

Ochrana veřejného zájmu je realizována zejména výlučným právem státního zástupce k podání obžaloby. Pouze státní zástupce je oprávněn k podání obžaloby. Státnímu zástupci přísluší v průběhu trestního řízení i celá řada dalších povinností, vztahujících se zejména k ochraně základních lidských práv a svobod do kterých je v průběhu provádění jednotlivých úkonů trestního řízení zasahováno. Mezi konkrétní formy těchto povinností lze zařadit zejména povinnost zamezit porušování práv a svobod ze strany policie v rámci stadia před podáním obžaloby, povinnost nepodat obžalobu za určitých skutkových okolností (např. je-li zjevné, že by podezření ve vztahu k obviněnému bylo vyvráceno).

Jednou z nejdůležitějších zásad pojící se k činnosti státního zástupce je **zásada nezávislosti**. Systematické zařazení státního zastupitelství do části věnované vládě, staví státní zastupitelství do ne zcela jasné pozice¹². Teorie i praxe na tuto otázku zastává dva názory. Podle prvního názoru je státní zastupitelství státním orgánem, který jako takový respektuje ve sféře své působnosti politiku vlády, jakožto vrcholného orgánu moci výkonné.

11) Fenyk, Jaroslav: Veřejná žaloba díl první, Institut Ministerstva spravedlnosti pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, str.141

12) Musil J.: Trestní právo procesní, Beck 2007, str. 193

Názor druhý hovoří o státním zastupitelství jako o orgánu sui generis, směřující rasy moci výkoné a soudní¹³. Z výše uvedených názorů se jeví jako přijatelnější názor, hovořící o státním zastupitelství jako o orgánu sui generis. Vůči státnímu zastupitelství jsou nepřipustné jak zásahy ze strany zákonodárné či výkoné moci, tak ze strany místních orgánů a moci politické (např. politických stran) a též i zásahy ekonomického rázu.

Nezávislost státního zastupitelství je garantována v ustanovení § 3 odst.1 zákona o státním zastupitelství, vyjadřující jeho výlučnou působnost vůči jiným orgánům a dále pak v § 24 odst.1, kdy státní zástupce je povinen vykonávat svou funkci nestranně, svědomitě, spravedlivě a bez zbytečných průtahů.

Zásada jednotnosti státního zastupitelství znamená, že orgány veřejné žaloby jednají navenek jako jeden celek a každý jednotlivý státní zástupce v rozsahu své působnosti, představuje celou instituci státního zastupitelství a celý jeho systém. Úkony konkrétního státního zástupce jsou považovány za úkony orgánů veřejné žaloby.

Zásada nestrannosti je úzce spjata s principem nezávislosti a spočívá na vyloučení jakékoliv diskriminace z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, atd.

Důvodová zpráva k zákonu o státním zastupitelství hovoří o **zásadě objektivit**y v tom smyslu, že státní zástupce při výkonu své funkce věnuje pozornost všem relevantním okolnostem, bez ohledu na to, zda jsou pro jeho postup v řízení výhodné nebo nevýhodné, zda je či není obtížné zajistit ochranu lidských práv a základních svobod. Zákonné promítnutí této zásady lze dovodit z ustanovení § 2 odst.2 a dále pak z § 24 zákona o státním zastupitelství.

13) Musil J.:Trestní právo procesní,Beck 2007,str. 193,op.cit

3.4. Soustava a organizace státního zastupitelství

Při zřízení státního zastupitelství bylo upuštěno od dřívějšího modelu monokratické a centralizované prokuratury v rozsahu stanoveném z.č. 60/1965 Sb. o prokuratuře. Podle platné právní úpravy je soustava státního zastupitelství tvořena Nejvyšším státním zastupitelstvím, vrchním státním zastupitelstvím, krajským státním zastupitelstvím a okresním státním zastupitelstvím a v době branné pohotovosti státu také vyšším a nižším polním státním zastupitelstvím.

V obvodu hlavního města Prahy působnost krajského státního zastupitelství je vykonávána Městským státním zastupitelstvím v Praze a působnost okresních státních zastupitelství vykonávají obvodní státní zastupitelství. V obvodu města Brna vykonává působnost okresního státního zastupitelství Městské státní zastupitelství v Brně.

Soustava úřadů státního zastupitelství tak odpovídá soustavě obecných soudů, avšak platí zde výjimky. Mezi tyto výjimky lze zařadit případ, kdy dle § 40 odst. 2 zákona o státním zastupitelství může Ministerstvo spravedlnosti vyhláškou stanovit výjimky ohledně sídel a územních obvodů vrchních, krajských a okresních státních zastupitelství, v obvodu vrchního, krajského nebo okresního státního zastupitelství zřídit jeho pobočky nebo zřídit státní zastupitelství s výlučnou působností anebo určit, že věci určitého druhu z obvodu několika státních zastupitelství bude vyřizovat jedno státní zastupitelství.

Vzájemné vztahy mezi jednotlivými stupni jsou definovány zákonem o státním zastupitelství tak, že nejvyšší státní zástupce je nadřazen vrchním státním zástupcům, vrchní státní zástupce krajským státním zástupcům v obvodu vrchního státního zastupitelství a krajský státní zástupce okresním státním zástupcům v obvodu krajského státního zastupitelství.

Struktura orgánů státního zastupitelství se na základě výše uvedeného dále odlišuje od struktury soudů v tom, že se vyznačuje vyšší mírou centralizace, kdy v čtyřstupňové soustavě státního zastupitelství jde o hierarchii vždy dvou nejbližších stupňů, kdy nejbližší vyšší stupeň vykonává hierarchická oprávnění především ve formě dohledu, případně v některých věcech správy státního zastupitelství apod. V případě Nejvyššího státního zastupitelství se prvky hierarchie objevují nejen ve vztahu k oběma vrchním státním zastupitelstvím, ale omezeným způsobem také ve vztahu k nižším stupňům.

3.5. Věcná a místní příslušnost státního zástupce

Věcná příslušnost státního zástupce v trestním řízení je obecně upravena zákonem o státním zastupitelství, konkrétně v § 4 zákona o státním zastupitelství. Na základě výše zmíněného ustanovení je státní zástupce orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní další úkoly vyplývající z trestního řádu. Těžištěm působnosti státního zastupitelství je především trestní řízení, ve kterém podle čl. 80 odst. 1 Ústavy České republiky státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu. Rozsah úkolů tedy vyplývá zejména z trestního řádu.

Působnost státního zastupitelství není omezena pouze na trestní řízení, stanovení dalších úkolů státnímu zastupitelství v tzv. netrestním řízení je svěřeno zákonu. Jiné než trestní řízení navazuje na úpravu zvláštních zákonů, např. občanského soudního řádu, kterými jsou některé pravomoci státního zastupitelství v tzv. netrestní oblasti konkrétně upraveny.

V řízení před soudem je příslušnost státního zastupitelství upravena ustanovením § 7 odst. 2 zákona o státním zastupitelství, podle něhož je státní zastupitelství příslušné k zastupování státu u soudu, u něhož toto

státní zastupitelství působí, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak. Věcná a místní příslušnost státního zástupce se odvozuje z § 12 až 16 vyhlášky č. 23/1994 Sb.¹⁴.

Podle jednotlivých ustanovení vyhlášky č. 23/1994 Sb. se příslušnost státního zástupce odvozuje od věcné a místní příslušnosti soudů. Na určení věcné a místní příslušnosti se tak aplikují ustanovení § 16 až 25 trestního řádu¹⁵. Obžalobu tedy podává zásadně státní zástupce toho státního zastupitelství, jehož sídlo a obvod působnosti se shodují se sídlem a obvodem působnosti soudu. V rámci čtyřstupňové soustavy státního zastupitelství proto platí, že okresní státní zastupitelství působí u okresních soudů, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak. V řízení před okresními soudy, jako soudy prvního stupně zastupují okresní státní zástupci veřejnou žalobu¹⁶.

Krajská státní zastupitelství zastupují veřejnou žalobu v řízení před krajskými soudy, jakožto soudy prvního stupně v řízení o trestných činech na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice je nejméně pět let, nebo lze za něj uložit výjimečný trest. Rozsah působnosti krajského státního zastupitelství je dále rozšířen v případě, že veřejná žaloba je zastoupena u taxativně vymezených trestných činů podle § 17 odst.1 písm. a), b), c).

Jedná se o :

- 1) trestné činy vlastizrady, rozvracení republiky, teroru, záškodnictví, sabotáže, vyzvědačství, ohrožení utajované informace, genocidy a trestném činu podle § 1 zákona č. 165/1950 Sb. , na ochranu míru

14) P.Šámal, V. Král, Baxa J., Púry, F. Trestní řád . Komentář.I díl. 4. vydání. Praha:C-H Beck, 2002, s.1157

15) P. Šámal, V. Král, Baxa J., Púry, F. Trestní řád . Komentář.I díl. 4. vydání, Praha:C-H Beck. 2002, s.1157

16) P.Šámal a kol :Přípravné řízení trestní 2.vydání, C-H Beck 2003, str. 558

- 2) trestné činy spáchané prostřednictvím směnek, šeků a jiných cenných papírů, derivátů a jiných hodnot obchodovatelných na kapitálovém trhu, nebo jejich padělků a napodobenin, pokud jejich zákonným znakem je způsobení značné škody nebo získání značného prospěchu, a
- 3) porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím a technologiemi podle § 124a až 124c , porušování předpisů o zahraničním obchodu s vojenským materiálem podle § 124d až 124f , porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127, zneužívání informací v obchodním styku podle § 128 , nekalé soutěže podle § 149 trestního zákona.

Krajské státní zastupitelství dále zastupuje veřejnou žalobu před krajskými soudy, kde krajské soudy vystupují jako soudy druhého stupně. Vrchní státní zastupitelství působí v řízení u vrchního soudu, jakožto soudu rozhodujícího o řádných opravných prostředcích vůči rozhodnutím krajských soudů, které rozhodovaly jako soudy v prvním stupni.

Nejvyšší státní zastupitelství představuje vrchol v rámci hierarchie soustavy státního zastupitelství. Působnost Nejvyššího státního zastupitelství je soustředěna zejména v řízení o mimořádných opravných prostředcích v případech stanovených zákony o řízení před soudy¹⁷.

¹⁷⁾ Přípravné řízení trestní 2. vydání, C-H Beck 2003, str. 559

Dále pak vykonává Nejvyšší státní zastupitelství svoji pravomoc při zajišťování právního styku s cizinou a to :

- 1) ve vydávacím řízení a při průvozu pro účely řízení v cizině
- 2) při převzetí trestní věci z ciziny a odevzdání trestní věci do ciziny
- 3) při poskytování právní pomoci cizozemským orgánům v trestních věcech prováděním procesních úkonů a doručováním a v dožádání právní pomoci u cizozemských orgánů ve věcech trestních prováděním procesních úkonů a doručováním
- 4) v řízení o uznání rozhodnutí cizozemského soudu na území České republiky, včetně styku s cizozemskými konzulárními úřady v České republice v trestních věcech týkajících se cizích státních občanů, pokud mezinárodní smlouva, nebo jiný právní předpis zakládá působnost Nejvyššího státního zastupitelství.

Ustanovení § 7 odst.2 zákona o státním zastupitelství upravuje příslušnost státního zastupitelství v řízení před soudem, pokud jiný právní předpis nestanoví jinak. Tímto zvláštním předpisem je § 179 trestního řádu¹⁸. Ustanovení § 179 trestního řádu upravuje příslušnost k podání obžaloby a to v případě, že k podání obžaloby a k jejímu zastupování před soudem je příslušný státní zástupce vyššího státního zastupitelství, než

¹⁸ P., V. Král, Baxa J., Púry, F. Trestní řád . Komentář.I díl. 4. vydání, Praha:C-H Beck, 2002. 1158 op.cit

který u soudu působí, pokud vykonával dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení a věc nepředal nižšímu státnímu zastupitelství. Tento případ řeší zákon o státním zastupitelství v § 12d odst.2.

Podle § 179 trestního řádu je řešena situace, kdy v některých případech vykonává dozor v přípravném řízení i jiný státní zástupce, nežli ten, který by byl příslušný k podání obžaloby ve smyslu ustanovení § 7 odst.2 zákona o státním zastupitelství.

Věcná a místní příslušnost je v tomto případě podrobně upravena vyhl. ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb. Tato příslušnost je dána státnímu zástupci vrchního státního zastupitelství, v jehož obvodu je nižší státní zastupitelství, které by bylo jinak ve věci příslušné a to za podmínek § 15 odst.1. Jedná se o trestné činy:

- spáchané při činnosti banky, investiční společnosti nebo investičního fondu, obchodníka s cennými papíry, pojišťovny, zdravotní pojišťovny, penzijního fondu, stavební spořitelny anebo spořitelního a úvěrního družstva, byla-li jimi způsobena škoda nejméně 100 mil. Kč,
- fyzických nebo právnických osob spáchané v souvislosti s neoprávněným výkonem činnosti subjektů uvedených v písmenu a), byla-li jimi způsobena škoda nejméně 100 mil. Kč,
- jimiž byla způsobena na majetku nebo majetkovém podílu státu škoda nejméně 50 mil. Kč,

- podle hlavy druhé nebo deváté zvláštní části trestního zákona, jestliže byly spáchány ve prospěch zločinného spolčení, a dále trestné činy zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158 trestního zákona nebo trestné činy podplácení, přijímání úplatku nebo nepřímého úplatkářství podle § 160 až 162 trestního zákona, pokud byly spáchány v souvislosti s odhalováním či vyšetřováním trestných činů podle hlavy druhé nebo deváté zvláštní části trestního zákona,
- jimiž byly dotčeny finanční nebo ekonomické zájmy Evropské unie,
- Státní zástupce vyššího státního zastupitelství věc předá nižšímu státnímu zastupitelství (a to popř. i o dva stupně nižšímu, jak tomu může být v případech upravených v § 15 odst. 1,2 vyhl. ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb.), pokud pro takový postup shledá důvody z hlediska povahy projednávané věci¹⁹.

Vrchní státní zastupitelství může rozhodnout, že k výkonu dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení ve věcech trestných činů uvedených v § 15 odstavcích 1 a 2 je příslušné nižší státní zastupitelství, jehož příslušnost se určí podle zásad uvedených v § 12, 14 a 16 vyhl. ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb. Takto může rozhodnout jen po předchozím souhlasu nejvyššího státního zástupce.

¹⁹⁾ P. Šámal, V. Král, Baxa J., Píry, F. Trestní řád . Komentář. I díl. 4. vydání, Praha: C-H Beck, 2002, s.1159op.cit

4. Státní zástupce a realizace základních zásad trestního řízení

Zásady trestního řízení, upravené v § 2 trestního řádu představují základní zásady mající důležitý význam při aplikaci a výkladu ustanovení trestního řádu. Tyto zásady trestního řízení představují základní právní ideje, na kterých je založeno trestní řízení. Základní zásady trestního práva procesního musejí zaručovat takovou tvorbu trestněprocesních norem, jejich interpretaci, jakož i aplikaci, která směřuje k naplnění § 1 trestního řádu²⁰, tj. naplnit účel trestního řádu.

Za zásady typické pro činnost státního zástupce lze považovat zejména:

Zásada presumpce nevinny je vyjádřena v § 2 odst. 2 trestního řádu a její podstatou je, že dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen. Ustavní zakotvení zásady presumpce nevinny je pak obsaženo v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod .

Z principu presumpce nevinny garantovaného čl. 40 odst. 2 Listiny dále plyne zásada „v pochybnostech ve prospěch obviněného“ (in dubio pro reo), která vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno a tam, kde existují jakékoliv pochybnosti, musejí být vyloženy ve prospěch obviněného²¹. Stát je reprezentován v trestním řízení dle čl. 80 Ústavy státním zastupitelstvím.

20) Musil J.: Trestní právo procesní, Beck 2007, str. 109, op.cit

21) viz též rozhodnutí Ústavního soudu č.j. III ÚS 260/05

Dále se také domnívám, že z principu presumpce nevinny vyplývá pravidlo, podle kterého musí být obviněnému vina prokázána. Z tohoto pak vyvozují, že obviněný, potažmo obžalovaný není v žádném případě povinen dokazovat žádnou skutečnost, a to ani takovou, která by svědčila v jeho prospěch. To ve svém důsledku bude znamenat, že jen ze skutečnosti, že obviněný (obžalovaný) nějakou okolnost nepopírá, nebude možné apriori vyvozovat, že tato okolnost odpovídá skutečnosti. A ani z toho, že obžalovaný ke svému tvrzení nenabídne žádné důkazy, nemůžeme činit závěr, že jeho tvrzení je nepravdivé a že pravdou je jeho opak.

Zásada přiměřenosti (zdrženlivosti), je zakotvena v § 2 odst. 4 trestního řádu a stanoví, že při provádění úkonů trestního řízení lze do práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech, na základě zákona a v jen nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení. Osobami jejichž práva je nutno šetřit jsou např. obviněný, poškozený, svědek, popř. i jiné osoby.

Zásada oficiality ukládá povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat při provádění úkonů z úřední povinnosti. Tato zásada je obecně zakotvena § 2 odst. 4 trestního řádu. Ve vztahu k činnosti státního zástupce se tato zásada odráží zejména v ustanoveních § 157 odst.1, podle kterého státní zástupce a policejní orgán jsou povinni organizovat svou činnost tak, aby účinně přispívali k včasnosti a důvodnosti trestního stíhání.

V řízení před soudem je zásada realizována v povinnosti státního zástupce počínat si tak, aby byly objasněny všechny podstatné skutečnosti rozhodné z hlediska podané obžaloby. Za tímto účelem opatřuje z vlastní iniciativy nebo na žádost předsedy senátu i další důkazy, které nebyly dosud opatřeny či provedeny.

Ze zásady vyhledávací, upravené v § 2 odst.5 trestního řádu vyplývá, že orgány činné v trestním řízení musí všechny potřebné důkazy provést samy, nesmějí vyčkávat na návrhy stran²². Tato zásada je projevem zásady oficiality, což ve vztahu k státnímu zástupci znamená, že státní zástupce má v řízení před soudem povinnost prokázat vinu obžalovaného prostřednictvím navrhovaných a předkládaných důkazů, avšak státní zástupce, jakožto orgán činný v trestním řízení musí prokazovat v rámci objektivní dokazování i skutečnosti svědčící nejen v neprospěch, ale i ve prospěch obžalovaného²³.

Ústavněprávní základ **zásady stíhání jen ze zákonných důvodů** je obsažen v čl. 8 odst.2 Listiny základních práv a svobod podle které nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. V trestním řádu je pak tato zásada konkretizována v § 2 odst. 1.

Podmínkou trestního stíhání je, aby závěr o tom, že byl spáchán trestný čin a že jsou splněny i další zákonné podmínky byl dostatečně odůvodněn. K zajištění řádného uplatňování této zásady je činěna kontrola prostřednictvím prověrek v rámci dozorové činnosti, dále prostřednictvím dozoru nad činností policejního orgánu, kdy policejní orgán je povinen za podmínek definovaných trestním řádem doručit státnímu zástupci ve stanovených případech usnesení do 48 hodin, aby ten mohl přezkoumat, zda tento právní úkon je v souladu se zákonem.

Došlo-li k opatření důkazu ve stádiu přípravného řízení postupem, který je v rozporu s příslušnou právní úpravou (např. § 79 či 83b tr.ř.), musí soud, rozhodující o podané obžalobě, k této skutečnosti přihlédnout a vyvodit z ní příslušné procesní důsledky.

22) Musil J.:Trestní právo procesní,Beck 2007,str. 136,op.cit

23) viz též rozhodnutí Ústavního soudu č.j. III ÚS 16/02

Od důkazu opatřeného contra legem je třeba (jako od důkazu procesně neúčinného) při hodnocení důkazů odhlédnout²⁴.

Zásada obžalovací, vyjádřená v 2 odst.8 znamená, že trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby nebo návrhu na potrestání, které podává státní zástupce.

Státní zástupce je jediný, kdo je oprávněn podat a před soudem zastupovat obžalobu nebo návrh na potrestání. Proti němu stojí obžalovaný, popřípadě zastoupený obhájcem a jejich spor rozhoduje nezávislý a nestranný soud, který zároveň jednání řídí. Podkladem soudního řízení je pak obžaloba nebo návrh na potrestání, bez které nemůže být soudní řízení zahájeno.

Procesní postavení stran v řízení před soudem, jak státního zástupce, tak i obžalovaného s obhájcem, je pak zásadně rovné, poněvadž mají mimo jiné stejná práva podávat návrhy, vyjadřovat se k návrhům a tvrzením druhé strany, nabízet důkazy na podporu svých tvrzení a také klást vyslychaným otázky a přednést závěrečnou řeč, ve které zaujmají konečné stanovisko k výsledkům celého trestního řízení.

Domnívám se, že jedině takovéto uspořádání trestního sporu umožňuje úplné a všestranné objasnění věci, a to jak z hlediska obžaloby, tak i z hlediska obhajoby, čímž má výraznou měrou napomáhat k řádnému a úplnému zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a tím i k spravedlivému rozhodnutí soudu.

24) jud 36/2001 ASPI

Realizace zásady je pak blíže specifikována trestním řádem. Platí zejména že:

- Soud může rozhodnout jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu nebo v návrhu na potrestání²⁵. Soud však není vázán právním hodnocením skutku v obžalobě.
- Jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, státní zástupce podá obžalobu.
- Státní zástupce může vzít obžalobu zpět až do doby, než se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě; po zahájení hlavního líčení tak může učinit jen tehdy, pokud obžalovaný netrvá na jeho pokračování. Zpětvzetím obžaloby se věc vrací do přípravného řízení.
- Přítomnost státního zástupce při hlavním líčení je povinná (§ 202 odst. 1 tr. ř.)

Cílem **zásady volného hodnocení důkazů** je zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti (§ 2 odst. 5 tr. ř.). Tato zásada platí ve všech stádiích trestního řízení a pro všechny orgány činné v trestním řízení. Důkazy je nutno hodnotit z hlediska jejich zákonnosti, závažnosti, věrohodnosti a pravdivosti .

Zásada zajištění práva na obhajobu vyjadřuje povinnost orgánů činných v trestním řízení poučit toho, proti němuž je vedeno trestní řízení, že si může zvolit obhájce. Porušení procesních ustanovení upravujících otázku práva na obhajobu může vést až k tomu, že nesprávně opatřený či provedený důkaz nebude možné v trestním řízení použít, neboť byla

²⁵ jud RT80/65 ASPI

porušena procesní pravidla. Naplnění této zásady je nutno hledat v § 35 a.n. trestního řádu. Zcela zásadní je pak situace nutné obhajoby dle § 36 trestního řádu. Pokud obviněný neměl obhájce, ačkoliv ho mít měl, pak tato skutečnost je mj. důvodem pro uplatnění mimořádného opravného prostředku-dovolání dle § 265b odst. 1 písm e) trestního řádu²⁶.

Zásada spolupráce orgánů trestního řízení se zájmovými sdruženími občanů. Prostřednictvím této zásady trestní řád umožňuje v široké míře zapojení zájmových sdružení a občanů do trestního řízení. Spolupráce orgánů činných v trestním řízení se zájmovými sdruženími občanů je obsažena v § 3 a § 6 trestního řádu, kdy je umožněno zájmovým sdružením spolupůsobit při výchově osob u nichž soud rozhodl o podmíněném upuštění od potrestání s dohledem, dále u podmíněně odsouzených, podmíněně odsouzených k trestu odnětí svobody dohledem a podmíněně propuštěných.

5. Postavení státního zástupce v řízení před soudem

5.1. Obžaloba a návrh na potrestání

Ze zásady obžalovací vyplývá, že pouze státní zástupce je oprávněn podat obžalobu nebo návrh na potrestání a jen státní zástupce ji může v řízení před soudem zastupovat. Obžalobu podává státní zástupce

26) Jiří Jelínek, a kol., Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 21. vydání, Praha, Linde, 2004, s.377

vlastním jménem. V zastoupení podepisuje rozhodnutí jen, jestliže právní předpis stanoví, že oprávněným je vedoucí státní zástupce.

Obžalobou se rozumí jiná forma rozhodnutí než usnesení. Obžalobu podává věcně a místně příslušný státní zástupce u věcně a místně příslušného soudu, jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud.

Jiná situace je pokud obžalobu u soudu podává státní zástupce toho státního zastupitelství, které vykonávalo dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení a jehož obvod působnosti se shoduje se sídlem a obvodem působnosti soudu, který je příslušný k řízení ve věci v prvním stupni.

Státní zástupce vyššího státního zastupitelství podává obžalobu pouze v případě, pokud vykonával dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení a nepředal věc nižšímu státnímu zastupitelství. Vykonávalo-li dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení vrchní státní zastupitelství a neučinilo-li podle § 15 odst. 3 vyhl. č. 23/1994 Sb. se souhlasem nejvyššího státního zástupce rozhodnutí, že k výkonu dozoru je příslušné státní zastupitelství nižší, podává také obžalobu, a to v obvodu své územní působnosti. To např. znamená, že Vrchní státní zastupitelství v Olomouci podává obžalobu u Krajského soudu v Brně nebo v Ostravě a nemůže ji podat v obvodu působnosti Vrchního státního zastupitelství v Praze a naopak²⁷.

Věcně a místně příslušný státní zástupce žalobu podá, jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud. Státní zástupce v obžalobě nebo v předkládacím sdělení může požádat soud, aby se mohl osobně zúčastnit projednávání věci před soudem jako dozorový státní zástupce. Vyšetřování, které policejní orgán považuje za skončené a jeho výsledky za postačující k podání obžaloby, pak policejní orgán

²⁷ jud.trest.rev.2/08

umožní obviněnému a obhájci v přiměřené době prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování.

Po skončení vyšetřování předloží policejní orgán státnímu zástupci spis s návrhem na podání obžaloby se seznamem navrhaných důkazů a zdůvodněním, proč nevyhověl návrhům na provedení důkazů dalších, nebo učiní návrh na některé rozhodnutí podle § 171 až 173, podle § 307 nebo podle § 309 trestního řádu. Podle § 171 až 173 tak může navrhnout státnímu zástupci věc postoupit zastavit trestní stíhání nebo přerušit trestní stíhání. Podání takovýchto návrhů policejním orgánem bylo nově zavedeno novelou z.č.265/2001 Sb.

Obžaloba musí dle § 177 trestního řádu obsahovat tyto náležitosti:

- označení státního zástupce a den sepsání obžaloby,
- jméno a příjmení obviněného, den a místo jeho narození, jeho zaměstnání a bydliště, popřípadě jiné údaje potřebné k tomu, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou; jde-li o příslušníka ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru, uvede se též hodnost obviněného a útvar, jehož je příslušníkem,
- žalobní návrh, v němž musí být přesně označen skutek, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, popřípadě s uvedením jiných skutečností, pokud je jich třeba k tomu, aby skutek nemohl být zaměněn s jiným a aby bylo odůvodněno použití určité trestní sazby, musí tu být dále uvedeno, jaký trestný čin obžaloba v tomto skutku spatřuje, a to jeho zákonným pojmenováním, uvedením příslušného ustanovení zákonů a všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu,

- odůvodnění žalovaného skutku s uvedením důkazů, o které se toto odůvodnění opírá, a seznam důkazů, jejichž provedení se v hlavním líčení navrhuje, jakož i právní úvahy, kterými se státní zástupce řídil při posuzování skutečností podle příslušných ustanovení zákona.

V rámci obsahových náležitosti je zejména podstatné, aby byl přesně popsán skutek v žalobním návrhu, aby nemohl být zaměněn za jiný . Důležitost tohoto kroku je dána § 220 odst. 1 trestního řádu, neboť soud sám může rozhodovat jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu. Možnost soudu právně posoudit skutek uvedený v obžalobě jinak, než učinil státní zástupce je omezena jen na případy, kdy je soud při svém rozhodování vázán právním názorem soudu vyššího stupně.

Týká se to projednávání věci v hlavním líčení po zrušení dřívějšího rozhodnutí ve věci odvolacím soudem (§ 264 odst. 1 tr. ř.), soudem rozhodujícím o stížnosti (§ 149 odst. 6 tr. ř.), Nejvyšším soudem v rozhodnutí o dovolání (§ 265s odst. 1 tr. ř.) a o stížnosti pro porušení zákona (§ 270 odst. 4 tr.ř.).

Státní zástupce popřípadě může navrhnout v obžalobě, aby soud uložil ochranné léčení nebo ochrannou výchovu anebo zabránil věci, má-li za to, že jsou pro to zákonné podmínky.

Podává-li státní zástupce obžalobu pro dílčí útok pokračujícího trestného činu, posouzeného jako další skutek, pro jehož ostatní útoky již dříve podal nebo hodlá podat obžalobu pro jiné dílčí útoky tohoto trestného činu, tak, že přichází v úvahu uložení společného trestu, v obžalobě odkáže na dílčí útoky, ohledně nichž byla obžaloba dříve podána, a popíše tento dílčí útok, pro který zamýšlí podat novou obžalobu. Jako předběžnou otázku posoudí, zda všechny tyto dílčí útoky tvoří součást jednoho pokračujícího trestného činu.

Státní zástupce je dále povinen zabezpečit pořízení překladu obžaloby a takovýto překlad je povinen doručit soudu spolu s podanou obžalobou. Obviněnému překlad již nedoručuje. Překlad zajišťuje zásadně státní zástupce pokud se jedná o jím vyhotovená rozhodnutí za splnění podmínek § 28 odst. 2 trestního řádu. Týká-li se obžaloba více obviněných, přeloží se jen část, která se týká příslušného obviněného, lze-li ji oddělit.

Návrh na potrestání je rozhodnutím vydávaným ve zkráceném přípravném řízení, které je obdobou obžaloby v obecném řízení²⁸. Obsahové náležitosti jsou stejné jako u obžaloby s výjimkou odůvodnění. V návrhové části státní zástupce uvede jména svědků, na jejichž osobním výslechu před soudem trvá. Důležité důkazy, které bude nutno v řízení před soudem provést, označí státní zástupce příslušným číslem listu spisu. Může dále označit skutečnosti, které považuje za nesporné.

V případě podání návrhu na potrestání ohledně některého z trestných činů, pro které lze konat trestní stíhání, popřípadě v trestním stíhání pokračovat, pouze se souhlasem poškozeného, předloží státní zástupce souhlas poškozeného s trestním stíháním soudu spolu s návrhem na potrestání²⁹.

5.2. Hlavní líčení

Právní úprava hlavního líčení je upravena § 180 a.n. trestního řádu. Hlavní líčení představuje stádium trestního řízení, které tvoří jeho těžiště.

28) Musil J.: Trestní právo procesní, Beck 2003, str. 603

29) srov. čl. 67 odst. 2 pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 1 /2008

Nejdůležitějším stádiem trestního řízení je hlavní líčení, neboť právě zde se rozhoduje o vině obžalovaného a jeho trestu, popř. o ochranném opatření či náhradě škodě tj. dochází zde k naplnění smyslu trestního řízení. Hlavní líčení je zásadně veřejné a realizují se v něm základní zásady trestního řízení a to v nejširší možné míře. Stadia trestního řízení předcházející jsou svou podstatou jen přípravou k hlavnímu líčení.

Postavení státního zástupce před soudem byla významně upravena tzv. velkou novelou trestního řádu č.251/2001 Sb., jejíž rozsah je možný podle některých autorů srovnávat snad jen se samotnou rekodifikací³⁰. V řízení před soudem má Státní zástupce postavení procesní strany a v tomto smyslu je jeho postavení zásadně rovnocenné s postavením obžalovaného.

V řízení před soudem ztrácí postavení *dominus litis*, jak tomu je v řízení přípravném. Určité specifikum v postavení státního zástupce jako strany v řízení před soudem je modifikováno § 180 odst.2 a to v tom smyslu, aby byly zjištěny trestné činy, odhaleni jejich pachatelé a tito pachatelé byli za ně spravedlivě potrestáni³¹. Hlavní líčení se koná za stálé přítomnosti státního zástupce. Přítomnost státního zástupce je obligatorní, v opačném případě by se hlavní líčení nemohlo vůbec konat.

Řízení se koná na základě obžaloby podané státním zástupcem, jejíž zastupování před soudem provádí státní zástupce. Při podání a zastupování obžaloby se státní zástupce řídí zákonem a vnitřním přesvědčením založeným na uvážení všech okolností případu. V řízení před soudem vystupuje tak, aby byly objasněny všechny podstatné skutečnosti rozhodné z hlediska podané obžaloby.

Za tímto účelem opatřuje z vlastní iniciativy nebo na žádost předsedy senátu i další důkazy, které nebyly dosud navrženy či provedeny v samotné

30) Růžička M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení, C-H Beck, 2005, str. 339

31) F. Vondruška, M. Růžička K postavení státního zástupce ve stadiu řízení před soudem po novele trestního řádu č. 265/2001 Sb., Trestněprávní revue 2002, č.3

obžalobě a potřeba je provést vznikla v průběhu řízení před soudem. Podáním obžaloby přechází věc na soud, který rozhoduje samostatně všechny otázky s tím související. Soud je povinen takto podanou obžalobu přezkoumat a zejména prověřit, zda je dána příslušnost soudu k projednání věci a zda v přípravném řízení nedošlo k závažným procesním vadám, které nelze napravit v řízení před soudem a zda byly v přípravném řízení objasněny základní skutečnosti, bez kterých není možno hlavní líčení provést a v něm rozhodnout.

Po podání obžaloby soud, nevyčkáváje dalších návrhů, postupuje tak, aby řízení bez průtahů směřovalo k rozhodnutí věci, včetně výkonu rozhodnutí. Trestní řád klade na státního zástupce zvýšenou odpovědnost při zastupování obžaloby před soudem, a s tím spojenou i zvýšenou odpovědnost za konečné rozhodnutí soudu o vině a trestu (popř. i o jiných otázkách s řízením spojených) obžalovaného z hlediska prokázání toho, co je v obžalobě tvrzeno. Toto lze dovodit z ustanovení §180 odst.2 trestního řádu, v němž se říká, že státní zástupce se při podání obžaloby a při jejím zastupování řídí zákonem a vnitřním přesvědčením založeným na uvážení všech okolností případu³².

Podanou obžalobu může u soudu předběžně projednat předseda senátu. Předběžné projednání obžaloby je fakultativní povahy. Předseda senátu tak může učinit po přezkoumání obsahu obžaloby a jejího spisu podané státním zástupcem a to za podmínek stanovených § 186 trestního řádu. Předběžné projednání obžaloby se koná v neveřejném zasedání, avšak považuje-li to předseda senátu pro rozhodnutí soudu za potřebné, nařídí o předběžném projednání obžaloby veřejné zasedání. Soud při předběžném projednání obžaloby přezkoumává vždy celou obžalobu. Výsledkem tohoto přezkumu, je pak zpráva předsedy senátu. Soud také

32) P.Šámal: Ke vztahu přípravného řízení a hlavního líčení po novele trestního řádu. Právní rozhledy, 2002,č. 3

přezkoumává úplnost důkazního materiálu a opodstatněnost obžaloby na základě podaného spisu.

Po předběžném projednání obžaloby soud vydá rozhodnutí. Soud tak mj. může věc vrátit státnímu zástupci k došetření, je-li toho třeba k odstranění závažných procesních vad přípravného řízení, které nelze napravit v řízení před soudem, nebo k objasnění základních skutkových okolností, bez kterých není možné v hlavním líčení ve věci rozhodnout, a v řízení před soudem by takové došetření bylo v porovnání s možnostmi opatřit takový důkaz v přípravném řízení spojeno s výraznými obtížemi nebo by zřejmě bylo na újmu rychlosti řízení.

Proti takovému rozhodnutí může státní zástupce podat stížnost, jež má, nejde-li o přerušení trestního stíhání, odkladný účinek. Vráť-li soud věc státnímu zástupci k došetření, uvede v usnesení, v kterých směrech je třeba přípravné řízení doplnit a které skutečnosti je třeba objasnit, popřípadě které úkony je třeba provést. Usnesení o vrácení věci státnímu zástupci k došetření má za následek, že okamžikem nabytí právní moci, se věc vrací do stavu přípravného řízení.

Stejně postupuje soud má-li za to, že při správném použití zákona je nutno skutek, který je předmětem obžaloby, posoudit podle jiného ustanovení zákona, než podle kterého jej posuzovala obžaloba. Za této situace soud věc vrátí státnímu zástupci k došetření, pokud je toho třeba vzhledem k odchylnému právnímu posouzení věc ještě blíže objasnit.

Trestní řád umožňuje státnímu zástupci, aby ve věci, která mu byla vrácena k došetření, opět podal obžalobu. V nově podané obžalobě je státní zástupce povinen přihlídnout i k výsledkům provedeného došetření. Obžaloba se za podmínek uvedených v § 186 trestního řádu u soudu znovu předběžně projedná.

Státní zástupce může disponovat mj. s podanou obžalobou i tak, že ji může vzít zpět až do doby, než se soud prvního stupně odebere k závěrečné

poradě. Po zahájení hlavního líčení tak může učinit jen tehdy, pokud obžalovaný netrvá na jeho pokračování. Zpětvzetím obžaloby se věc vrací do přípravného řízení.

5.2.1. Příprava hlavního líčení

Cílem hlavního líčení je aby ve věci bylo možno skončit meritorním rozhodnutím a to při jediném hlavním líčení. Takovýto požadavek vyplývá ze zásady rychlého procesu tj., aby věc byla projednána co nejrychleji nikoliv, avšak na úkor projednávané věci. Důkladná příprava hlavního líčení se pak jeví jako nezbytná nemá-li v průběhu řízení docházet např. ke zbytečným průtahům.

V rámci přípravy hlavního líčení, neučinil-li soud některé z rozhodnutí uvedených v § 188 odst. 1 a 2 trestního řádu, dá předseda senátu opis obžaloby doručit obžalovanému a jeho obhájci, a je-li obžalovaný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena, také jeho zákonnému zástupci. Předseda senátu doručí opis obžaloby i poškozenému, pokud jsou jeho pobyt nebo sídlo známé. Bylo-li v obžalobě navrženo zabránění věci náležející jiné osobě než obžalovanému, dá předseda senátu doručit opis obžaloby též této osobě.

Osoby, jimž se opis obžaloby doručuje, je nutno zároveň vyzvat, aby návrhy na provedení dalších důkazů u hlavního líčení včas soudu sdělily a uvedly okolnosti, které mají být těmito důkazy objasněny. Opis obžaloby musí být doručen nejpozději s předvoláním k hlavnímu líčení nebo s vyrozuměním o něm.

Další nutnou podmínkou je stanovení dne konání hlavního líčení. Den stanoví předseda senátu a to tak, aby obžalovaný od doručení předvolání,

státní zástupce a obhájce od vyrozumění měli alespoň lhůtu pěti pracovních dnů k přípravě. Tuto lhůtu lze zkrátit jen s jejich souhlasem, a pokud jde o obžalovaného, jen tehdy, jestliže se k hlavnímu líčení dostaví a o jeho provedení výslovně žádá.

5.2.2. Zahájení hlavního líčení

Hlavní líčení zahajuje předseda senátu sdělením věci, která bude projednávána. Po zahájení hlavního líčení předseda zjistí, zda se dostavily osoby, které byly k hlavnímu líčení předvolány nebo o něm vyrozuměny, a zjistí jejich totožnost. Pokud se některá z předvolaných stran nedostavila, zjistí předseda senátu dotazem u přítomných procesních stran jejich stanovisko k provedení hlavního líčení.

Nedostaví-li se některá z osob předvolaných k hlavnímu líčení je nutné, aby o průběhu hlavního líčení rozhodl soud. Soud rozhodne zda se bude hlavní líčení konat v nepřítomnosti těchto předvolaných osob, nebo že se hlavní líčení odročuje.

5.2.3. Přednesení obžaloby

Pokud byly splněny úkony dle § 205 trestního řádu předseda senátu vyzve státního zástupce k přednesení obžaloby. V obžalobě státní zástupce vymezuje předmět hlavního líčení, kterým se rozumí vymezení osoby obžalované a stíhaného skutku. Přednesením obžaloby zároveň dochází k realizaci obžalovací zásady. Obžalobu přednáší státní zástupce přečtením jejího podstatného obsahu, definovaného § 177 trestního řádu.

Státní zástupce musí uvést zejména označení státního zástupce a den sepsání obžaloby, jméno a příjmení obviněného, den a místo jeho narození a další identifikační údaje osoby, samotný žalobní návrh včetně odůvodnění a návrhů na provedení důkazů³³. Po přednesení obžaloby se předseda senátu dotáže poškozeného, zda navrhuje, aby obžalovanému byla uložena povinnost k náhradě škody způsobené trestným činem a v jakém rozsahu.

5.2.4. Dokazování v hlavním líčení

Tato část hlavního líčení je obsažena v ustanoveních § 207 až 215 trestního řádu. Ustanovení o dokazování dle § 207 až 215 trestního řádu doplňují zároveň obecná ustanovení dle § 89 až 118 trestního řádu. Úprava dokazování byla významně změněna přijetím tzv. „velké novely“ č. 265/2001 Sb., která přesunula těžiště dokazování z přípravného řízení do řízení před soud. Dokazování je jednou z nejdůležitějších fází v rámci hlavního líčení, neboť na základě provedených důkazních prostředků je rozhodováno o vině a trestu obžalovaného.

V hlavním líčení je nutné dokazovat zejména okolnosti uvedené v § 89 odst. 1 trestního řádu a dále pak ty skutečnosti uvedené v § 126 písm. b), d), e), f), h) trestního řádu. Předmět a rozsah dokazování je dále specifikován obžalobou. Žalobní návrh, podaný státním zástupcem tak dále blíže konkretizuje okruh otázek, jimiž se v průběhu hlavního líčení bude nutné zabývat. Státní zástupce zastupuje veřejnou žalobu před soudem a je povinen dokazovat vinu obžalovanému. Rozsah oprávnění a zejména

33) Šámal, P., V. Král, Baxa J., Páry, F. Trestní řád. Komentář. I díl. 4. vydání, Praha: C-H Beck, 2002, s. 1321

povinností státního zástupce v trestním řízení, však nelze vnímat v tom smyslu, že státní zástupce je povinen dokazovat jen vinu obžalovaného³⁴.

Státní zástupce je především orgánem zastupujícím a hájícím veřejný zájem (jež nelze redukovat jen na zájem státní), kterým rozhodně nemůže být neodůvodněné odsouzení ani neodůvodněné zproštění.

Celý proces dokazování vyžaduje zvýšenou aktivitu státního zástupce v průběhu dokazování před soudem, spočívající zejména ve vhodném výběru a návrzích na provedení důkazů obsažených jak v samotné obžalobě, tak i po jejím podání. Tato zvýšená aktivita státního zástupce, provedená z.č.265/2001 Sb., v důsledku níž přešlo těžiště dokazování do řízení před soudem vyžaduje od státního zástupce, aby byl schopný přiměřeně reagovat na vývoj důkazního řízení³⁵ a to zákonným způsobem.

Z principu presumpce nevinu vyplývá, že důkazní břemeno nese obžaloba, nikoliv obviněný³⁶. Státní zástupce podávající obžalobu tak musí prokázat obviněnému vinu. Vinu obžalovaného nade vší pochybnost musí zásadně prokázat státní zástupce. Důkazní břemeno, které nese státní zástupce musí být úplné a obžaloba musí prokázat existenci každého znaku trestného činu. Důkazní břemeno nese státní zastupitelství a jakákoli pochybnost musí být vykládána ve prospěch obžalovaného (*in dubio pro reo*). Z výše uvedeného tedy vyplývá, že k odsouzení obžalovaného musí být státním zástupcem předloženy dostatečné důkazy. Obdobně se vyjádřil i Evropský soud pro lidská práva, který stanovil, že důkazní břemeno nese státní zastupitelství³⁷. Pokud státní zástupce neunesse důkazní břemeno a nepodaří se mu soud přesvědčit o vině obžalovaného, obžalovaný může být soudem obžaloby zproštěn, neboť vina nebude jednoznačně

34) J. Fenyk: Postavení státního zástupce po novele trestního řádu. Trestně právní revue, 2001, č.2, s. 35

35) F. Vondruška, M. Růžička: K postavení státního zástupce ve stadiu řízení před soudem po novele trestního řádu č. 265/2001 Sb., Trestně právní revue 2002, č. 3, s. 85

36) B. Repík: Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, Orac, 2002, s. 182

37) Barberé, Messegué and Jabardo v. Španělsko, A146 (1989) odst. 77

prokázána, a proto je nutno důsledně aplikovat zásadu "in dubio pro reo", vyplývající z ustanovení § 2 odst. 2 tr. ř.

Na tomto místě si zaslouží upozornit na věcný záměr trestního řádu soudního, který byl schválen usnesením vlády č. 362 ze dne 30. března 2005. Tento věcný záměr mimo jiné přináší, oproti dnešnímu stavu, zakotvení tzv. formálního důkazního břemene státního zástupce ve stádiu projednávání trestní věci v řízení před soudem.

Podle dnes platné právní úpravy je stav takový, že státní zástupce nese nanejvýše tzv. materiální důkazní břemeno, které může být podle mého názoru chápáno tak, že státní zástupce má povinnost prokázat vinu obžalovaného a může na podporu svých stanovisek navrhnout a provádět důkazy. Důsledkem toho je, že by se státní zástupce jako jedna ze stran trestního řízení, měl snažit dokázat skutkové okolnosti, které tvrdí. Pokud se mu to však nepodaří a nedojde-li k takovému objasnění a prokázání skutkové okolnosti ani činností soudu na základě povinnosti, aby sám soud doplnil dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí (viz. § 2 od. 5 poslední věta tr. ř.), určité právně významné skutečnosti nejsou při rozhodování soudu zvažovány, což samozřejmě neprospívá tomu, kdo je tvrdí, případně prokazuje (v našem případě státnímu zástupci jako straně trestního řízení).

Domnívám se, že takovýto stav neprospívá zamýšlenému kontradiktornímu charakteru trestního řízení ve stádiu projednávání trestní věci v řízení před soudem. Soud se zde může dostávat do pozice hlavního protihráče obviněného, byť by tuto roli měl v řízení před soudem plnit státní zástupce.

Odpovědí na tyto problémy by měl být podle věcného záměru zavedení výše zmíněného formálního důkazního břemene státního zástupce, a to pochopitelně výlučně ve stádiu projednávání trestní věci v řízení před soudem, jakkoli je tu zjevná návaznost na předchozí stádium

procesu, na přípravné řízení, v jehož průběhu by si státní zástupce měl vytvářet podmínky pro to, aby důkazní břemeno v řízení před soudem unesl. Toto formální důkazní břemeno má být představováno procesní odpovědností státního zástupce za neprovedení důkazů v rozsahu potřebném k prokázání viny obžalovaného v řízení před soudem a za neprokázání všech znaků trestného činu, pro který byla obžaloba podána.

Domnívám se, že to bude ve svém důsledku znamenat mimo jiné i to, že si státní zástupce už při své činnosti v rámci přípravného řízení bude vytvářet podmínky pro řádné zastupování veřejné žaloby v řízení před soudem i z pohledu unesení důkazního břemene. To lze samozřejmě hodnotit jako pozitivní, neboť důsledky případného neunesení důkazního břemene zatíží státního zástupce, nikoliv (jak tomu, podle dnes platné právní úpravy zpravidla je) v první řadě soud a až ex post státního zástupce.

Myslím si, že se zavedením formálního důkazního břemene státního zástupce by již nemělo být potřebné upravovat instituty, které by ve své podstatě měly čelit nebezpečí či obavě soudu, že bude muset (za předpokladu, že strany neprovedou žádné důkazy) provádět všechny důkazy sám, byť by měla být jeho úloha v této situaci i podle dnes platné právní úpravy jen subsidiární a spíše výjimečná (viz § 2 od. 5 poslední věta tr. ř.).

Návrh věcného záměru by mohl čelit eventuálním výhradám, že státní zástupce bude jako nositel formálního důkazního břemene usilovat pouze o usvědčení obviněného a jeho odsouzení za každou cenu. Nedomnívám se, že by takovéto úvahy byly namístě.

Návrh věcného záměru naopak vychází z toho, že role státního zástupce při ochraně veřejného zájmu bude v plné míře zachována. Bude naprosto jednoznačně platit v přípravném řízení, kde bude zachován jeho charakter spočívající v opatrování či provádění důkazů nejen v neprospěch, ale i ve prospěch obviněného. V řízení před soudem pak bude ještě více

zvýrazněn princip, který byl zaveden velkou novelou trestního řádu, že i když státní zástupce provádí důkazy podporující obžalobu je oprávněn navrhnout také takové důkazy, které svědčí ve prospěch obžalovaného.

Celkově je možné změny, které přináší návrh věcného záměru trestního řádu soudního hodnotit jako příznivé, přinášející mimo jiné prohlubování kontradiktorního charakteru sporu, ve stádiu projednávání trestní věci před soudem, dále pak výrazné posilování aktivity stran trestního sporu (nejen státního zástupce), a také posilování práv obětí trestných činů, která by měla být nově upravena zvláštním zákonem o obětech trestních činů.

Při dokazování v hlavním líčení a ve veřejném zasedání státní zástupce může navrhnout provedení důkazů, které nebyly navrženy již v obžalobě a potřeba je provést vznikla v průběhu řízení před soudem. Provádění takovýchto důkazů zpravidla činí státní zástupce se souhlasem nebo na výzvu předsedy senátu. Cílem samotného provádění důkazů státním zástupcem je provádět ty důkazy, svědčící ve prospěch obžaloby.

Pořadí, v jakém mají být jednotlivé důkazy prováděny není trestním řádem určeno a je plně v pravomoci předsedy senátu. Předseda senátu, v rámci určení pořadí jednotlivých důkazů, může však vycházet z návrhů stran. Výjimkou z výše řečeného, je výslech obžalovaného předsedou senátu k obsahu obžaloby následující po přednesení obžaloby. Při dokazování jsou strany povinny k vzájemné součinnosti dle § 215 trestního řádu.

Uvedenými opatřeními je ve vztahu k soudu omezena zásada vyhledávací a posíleno opatření státního zástupce i v důkazním řízení. Navíc u státního zástupce by mělo být pravidlem, aby za účelem splnění své povinnosti v řízení před soudem prokazovat vinu obžalovaného

opatřoval z vlastní iniciativy nebo na žádost předsedy senátu důkazy, a to i takové, které dosud nebyly opatřeny či provedeny, resp. nebyly navrženy v obžalobě, a jejichž potřeba vyvstala v řízení před soudem.

Dokazování ukončuje předseda senátu, není-li dalších důkazních návrhů nebo bylo-li rozhodnuto, že se další důkazy provádět nebudou, prohlásí předseda senátu dokazování za skončené a následně udělí slovo k závěrečným řečem.

5.2.5. Závěr hlavního líčení

Poté, co předseda senátu prohlásí dokazování za skončené, udělí slovo k závěrečným řečem. Cílem závěrečných řečí je, aby strany před vydáním meritorního rozhodnutí soudu mohly v závěru formulovat svá stanoviska, jaká zaujmají na podkladě důkazů provedených v hlavním líčení, čímž mohou přispět k obrazu, který si soudce o projednávané věci učinil.

Předseda senátu nejprve uděljuje slovo státnímu zástupci, který shrne výsledky dokazování a uvede, na základě jakých důkazů považuje předložené skutečnosti za prokázané. Dále zhodnotí stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, osobu pachatele, pohnutky, skutkové a další okolnosti případu, jež mají význam pro rozhodnutí o vině, trestu, ochranných opatřeních a nárocích poškozených na náhradu škody.

V závěrečném návrhu na rozhodnutí o vině státní zástupce odůvodní právní kvalifikaci. Dospěje-li k názoru, že skutek obviněného má být posuzován podle jiného zákonného ustanovení, než se uvádí v obžalobě, odůvodní návrh této změny. Hodlá-li státní zástupce v závěrečné řeči navrhnout použití přísnější právní kvalifikace, je nutné, aby to navrhl

soudu ještě v průběhu hlavního líčení, za předpokladu, že to nevylučuje zásada speciality týkající se obžalovaného vydaného z ciziny³⁸.

V části návrhu, ohledně výroku o trestu, státní zástupce dále uvede, jaký druh trestu navrhuje a v jaké sazbě.

Státní zástupce může dále podat soudu odůvodněný návrh na rozhodnutí o ochranných opatřeních a o věcech důležitých pro trestní řízení. Vyjadřuje se i k návrhu poškozeného na náhradu škody.

5.2.6. Řízení před samosoudcem a zjednodušené řízení

Řízení před samosoudcem a tzv. zjednodušené řízení představují zvláštní způsoby řízení upravené trestním řádem. V řízení před samosoudcem jsou projednávány trestné činy obecně menší nebezpečnosti. Jedná se o trestné činy na, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let .

Trestné činy, uvedené § 314a odst. 1 však nelze konat v řízení před samosoudcem, přichází-li v úvahu uložení souhrnného trestu a dále v případě, že dřívější trest byl uložen v řízení před senátem.

Zjednodušené řízení je zahajováno za situace, kdy je podezřelý zadržen a návrh státního zástupce na jeho potrestání je spojen s předáním zadrženého podezřelého soudu. Státní zástupce zpravidla podává soudu i návrh na jeho vzetí do vazby. Řízení se dále koná za situace, kdy je podezřelý na svobodě. Obžalobu podanou věcně a místně příslušným státním zástupcem přezkoumává samosoudce za podmínek § 314c trestního řádu.

³⁸ srov. čl. 92 odst. 2 pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 1 /2008

Takto podanou obžalobu samosoudce přezkoumá a dle výsledků přezkumu postupuje dle § 314c odst. 1 TrŘ:

- učiní některé z rozhodnutí uvedených v § 188 odst. 1 písm. a) až f) tr. ř.
- může zastavit trestní stíhání, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 172 odst. 2 tr. ř., nebo
- nejsou-li splněny podmínky uvedené v § 179a odst. 1 tr. ř. pro konání zjednodušeného řízení, návrh na potrestání odmítne.

Proti těmto rozhodnutím může státní zástupce podat stížnost, jež má, nejde-li o přerušení trestního stíhání, odkladný účinek. Státní zástupce postupuje přiměřeně podle ustanovení o postupu po vrácení věci k došetření, byl-li samosoudcem pravomocně odmítnut návrh na potrestání. Tímto okamžikem zanikají účinky zahájení trestního stíhání a státní zástupce vydává pokyn k zahájení trestního stíhání a konání vyšetřování.

Neučiní-li samosoudce žádné z rozhodnutí uvedených v § 314c odst. 1 tr. ř., nařídí hlavní líčení. Při hlavním líčení ve zjednodušeném řízení samosoudce nejprve vyslyší obviněného. Poté může rozhodnout o upuštění od dokazování těch skutečností, které státní zástupce a obviněný označili za nesporné a s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti není závažného důvodu o těchto prohlášeních pochybovat. Se souhlasem státního zástupce a obviněného může přečíst i úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů (§ 158 odst. 3 a 5 tr. ř.).

Státní zástupce, který podal návrh na potrestání a současně předal soudu zadrženého podezřelého, se účastní výslechu obviněného a hlavního líčení. Jestliže se po vyhlášení rozsudku státní zástupce i obviněný vzdali odvolání nebo prohlášení o tom, že se vzdávají odvolání, učinili ve lhůtě, kterou jim samosoudce stanovil, může samosoudce vyhotovit zjednodušený písemný rozsudek, který neobsahuje odůvodnění.

5.3. Řízení o řádných a mimořádných opravných prostředcích

Státní zástupce, jakožto jedna ze stran v řízení před soudem, odlišná od osoby obžalované zejména v tom, že hájí veřejný zájem a podílí se na naplnění účelu trestního řádu, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni, může v případě, že se neztotožní s rozhodnutím podat proti tomuto rozhodnutí opravný prostředek.

V opravném řízení dochází k přezkoumávání rozhodnutí v trestních věcech z hlediska zákonnosti, důvodnosti, jakož i celkové správnosti postupu v řízení jim předcházející. Opravné prostředky jsou dispozitivním právním úkonem, jimiž státní zástupce disponuje v přezkumném řízení.

Opravné prostředky rozlišujeme na řádné, které napadají rozhodnutí, které dosud nenabýlo právní moci a opravné prostředky mimořádné směřující proti rozhodnutím, které již nabýly právní moci, bez ohledu na to, zda byly vykonány či nikoliv.

Řádnými opravnými prostředky proti rozhodnutím soudu v prvním stupni jsou:

- odvolání
- stížnost
- odpor

Mimořádnými opravnými prostředky proti rozhodnutím soudu v prvním stupni, které nabyly právní moci jsou:

- dovolání
- stížnost pro porušení zákona
- obnova řízení

5.3.1. Odvolání

Státní zástupce disponuje odvolacím právem a to v nejširším možném rozsahu. Může napadnout rozsudek pro nesprávnost kteréhokoliv výroku, nebo proto že v rozsudku jakýkoliv výrok chybí, a rovněž pro všechny vady řízení, mohli-li způsobit, že výrok je nesprávný nebo, že chybí. Státní zástupce je oprávněn podat odvolání jak ve prospěch tak i v neprospěch obžalovaného, poškozeného nebo zúčastněné osoby. V neprospěch obžalovaného může rozsudek napadnout odvoláním jen státní zástupce.

Při úvaze zda podat odvolání proti rozhodnutí soudu či nikoliv, by měl státní zástupce zvážit důvody pro jeho samotné podání, zejména by neměl sledovat prospěch či neprospěch konkrétní osoby ať již obžalovaného nebo jednoho z více obžalovaných, nýbrž by se měl řídit tím, jestli došlo k porušení zákona. Důvodem takového odvolání by proto mělo být odstranění porušení zákona, které pak podle povahy věci může být ve prospěch nebo neprospěch určité osoby.

Dále by pak státní zástupce, jakožto nositel veřejného zájmu, měl být nestranný a nezaujatý při samotném rozhodování o podání odvolání. Úsilí státního zástupce snažícího se za každou cenu dosáhnout odsouzení nevinné osoby by jistě neodpovídalo jeho postavení coby orgánu zastupující zájmy státu.

Státní zástupce je povinen v odvolání uvést, zda je podává, byť i zčásti, ve prospěch nebo v neprospěch obviněného, a to ve vztahu ke všem výrokům. Odvolání může státní zástupce označit i tak, že jej podá i dílem ve prospěch, dílem v neprospěch obžalovaného. Odvolací soud je vymezením odvolání k obžalovanému vázán a toto vymezení nelze a to ani dodatečně po uplynutí lhůty k podání odvolání, resp. ani později např. ve veřejném zasedání při projednání věci u odvolacího soudu.

Bylo-li odvolání označeno jako podané, byť i jen zčásti, v neprospěch obžalovaného, neplatí pro ně omezení podle zásady *reformationis in peius* (srov. § 259 odst. 4 trestního řádu a *contrario*), což umožní odvolacímu soudu rozhodnout, případně i nad rámec návrhu státního zástupce, v neprospěch obžalovaného. Jiná situace je v případě, že vymezení odvolání bylo výslovně označeno ve prospěch obžalovaného, pak se zásada *reformationis in peius* plně uplatní³⁹.

Případná vada obsahu odvolání státního zástupce spočívající v tom, že v něm není vymezeno, je-li podáno ve prospěch nebo v neprospěch obviněného, je soud prvního stupně povinen pokusit se odstranit postupem

39) Šámal.P., V. Král, Baxa J., Půry, F. Trestní řád . Komentář.I díl. 4. vydání. Praha:C-H Beck, 2002, s.1552

podle § 251 odst. 1 tr. ř. Odvolací soud proto nemůže odmítnout odvolání státního zástupce podle § 253 odst. 3 tr. ř. z důvodu, že takové vymezení chybí, pokud předseda senátu soudu prvního stupně neučinil výzvu k odstranění vad, nestanovil pro ně pětidenní lhůtu a neupozornil státního zástupce na následky nesplnění této výzvy spočívající v odmítnutí odvolání⁴⁰.

Pravidla pro určení věcné příslušnosti jsou stanovena § 252 trestního řádu. Odvolacím soudem je krajský soud, který je nadřazeným soudem a tedy opravným orgánem vůči všem okresním soudům ve svém obvodu. Vrchní soud je obdobně nadřazeným soudem vůči krajským soudům v jeho obvodu. Nejvyšší soud nepůsobí nikdy jako soud odvolací. V řízení o řádných opravných prostředcích je pouze soudem rozhodujícím o stížnosti v případě uvedeném v § 141 odst. 3 věty první a druhé tr. ř. Odvolací soud rozhoduje v senátech složených ze tří soudců.

5.3.2. Stížnost

Stížnost je jediným řádným opravným prostředkem proti usnesení. Státní zástupce má mezi osobami oprávněnými podat stížnost proti usnesení zvláštní postavení. Státní zástupce může podat stížnost proti kterémukoliv „napadnutelnému“ usnesení soudu, a to ve prospěch kterékoliv osoby, které se usnesení přímo dotýká (nejen obviněného), a to i proti vůli této osoby a rovněž i v neprospěch této osoby. Aby usnesení soudu bylo „napadnutelné“ stížností podanou státním zástupcem, musí to zákon výslovně připouštět a dále se musí jednat o usnesení meritorní vydané soudem v prvním stupni (viz § 141 od. 2. druhé věty tr.ř.)

40) jud 27/2004 ASPI

Státní zástupce podává stížnost proti usnesení u toho sudu, který toto usnesení vydal, a to do tří dnů ode dne oznámení usnesení (viz § 143 od. 1. tr.ř.). Státní zástupce může stejně jako i jiná oprávněná osoba vzít výslovně svoji stížnost zpět, dokud o ní nebylo rozhodnuto. Stížnost podanou státním zástupcem může vzít účinně zpět kromě jeho samotného i jeho nadřízený státní zástupce. Podle § 144 od. 3. tr.ř. disponuje státní zástupce oprávněním vzít stížnost podanou ve prospěch obviněného zpět, a to i bez souhlasu obviněného.

Stížnost je možné podat z důvodů, že některý výrok usnesení je nesprávný, anebo pro porušení ustanovení o řízení, které vydanému usnesení předcházelo, jestliže toto porušení mohlo způsobit nesprávnost některého výroku usnesení. O stížnosti státního zástupce proti usnesení soudu rozhoduje nadřízený soud v rámci instančního postupu. Výjimku z takového devolutivního účinku stížnosti představuje „samooprava“ neboli autoremedura usnesení, orgánem který jej vydal.

Při rozhodování o stížnosti státního zástupce nadřízeným soudem se uplatňuje tzv. revizní princip, který je vyjádřen tak, že nadřízený soud není vázán důvody označenými státním zástupcem ve stížnosti. Tento revizní princip se neuplatní v případě, že státním zástupcem podaná stížnost byla omezena pouze na některé osoby nebo věci o nichž bylo v napadeném usnesení rozhodnuto.

Se stížností podanou státním zástupcem může nadřízený soud naložit tak, že jí zamítne (a to mimo jiné pro nepřislušnost nebo nedůvodnost) nebo nedojde-li k zamítnutí stížnosti zruší napadené usnesení soudu prvního stupně a podle povahy věci rozhodne buďto sám ve věci nebo uloží soudu prvního stupně, aby o věci znovu jednal a rozhodl.

Jestliže vada napadeného usnesení spočívá v tom, že některý výrok chybí nebo je neúplný, může nadřízený soud, aniž by vyslovil zrušení usnesení, tento chybějící výrok sám doplnit nebo uložit soudu prvního

stupně, aby o chybějícím výroku rozhodl nebo neúplný výrok doplnil (viz § 199 od. 4. tr. ř.).

Pokládá-li to nadřízený soud, který rozhoduje o stížnosti státního zástupce proti usnesení za nutné, může nařídit, aby věc byla znovu v prvním stupni projednána a bylo o ní rozhodnuto v jiném složení senátu nebo jiným soudem téhož druhu a stupně v jeho obvodu.

Soud prvního stupně, kterému byla věc vrácena k novému projednání a rozhodnutí je při novém rozhodování vázán právním názorem vysloveným soudem nadřízeným.

Státní zástupce zde nevystupuje pouze jako osoba oprávněná podávat stížnost proti usnesení soudu, ale i jako orgán zásadně oprávněný (v rámci výkonu dozoru nad přípravným řízením) k rozhodování o stížnostech proti usnesení jednotlivých policejních orgánů. Výjimku představuje situace, kdy sám státní zástupce dal souhlas nebo vydal pokyn k vydání usnesení, a nemohl by tedy nestraně podanou stížnost přezkoumat. V tomto případě by byla tato věc, jeho prostřednictvím předložena nadřízenému státnímu zástupci.

5.3.3. Odpor

Odpor je specifickým opravným prostředkem, jímž lze napadnout trestní příkaz. Státním zástupcem podaný odpor nemá, oproti odvolání devolutivní účinek, tzn. že trestní příkaz není přezkoumáván z hlediska věcné správnosti soudem druhého stupně, nýbrž bez ohledu na obsah, se včas podaným odporem trestní příkaz ze zákona automaticky ruší a samosoudce postupuje, jako by trestní příkaz nebyl vydán, tj. zpravidla nařídí ve věci hlavní líčení.

Byl-li vydán trestní příkaz, může státní zástupce vzít obžalobu zpět do doby, než je trestní příkaz doručen některé z osob uvedených v §314g odstavci 1 tr. ř. Zpětvzetím obžaloby se trestní příkaz ruší a věc se tím vrací do přípravného řízení.

5.3.4. Dovolání

Dovolání je mimořádný opravný prostředek zavedený do českého trestního řádu novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. ledna 2002.

Dovoláním lze napadnout pravomocné rozhodnutí soudu ve věci samé, jestliže soud rozhodl ve druhém stupni a zákon to připouští. Dovolání lze podat, je-li tu některý z důvodů taxativně uvedených § 265b trestního řádu. K podání dovolání je oprávněn Nejvyšší státní zástupce. Ten tak činí na návrh krajského nebo vrchního státního zástupce anebo i bez takového návrhu, a to pro nesprávnost kteréhokoli výroku rozhodnutí soudu, a může tak činit ve prospěch i v neprospěch obviněného.

V obsahu dovolání musí být kromě obecných náležitostí (§ 59 odst. 3) uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, který výrok, v jakém rozsahu a z jakých důvodů se napadá a čeho se dovolatel domáhá, včetně konkrétního návrhu na rozhodnutí dovolacího soudu s odkazem na zákonné ustanovení § 265b odst. 1 písm. a) až l) nebo § 265b odst. 2, o které se dovolání opírá.

Nejvyšší státní zástupce je povinen v dovolání uvést, zda je podává ve prospěch nebo v neprospěch obviněného. Státní zastupitelství činné před soudem druhého stupně přezkoumá rozhodnutí tohoto soudu bezprostředně po jeho doručení a jsou-li dány zákonné důvody dovolání, předloží bez zbytečného odkladu návrh na dovolání Nejvyššímu státnímu zastupitelství.

Státní zastupitelství předloží návrh na dovolání Nejvyššímu státnímu zastupitelství se svým spisem obsahujícím rozhodnutí, proti němuž má dovolání směřovat, a se spisovým materiálem, který má k dispozici.

Obsah dozorového spisu státního zastupitelství prvního stupně, případně další spisový materiál k posouzení důvodnosti dovolání, je státní zastupitelství povinno neprodleně předložit Nejvyššímu státnímu zastupitelství.

Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství po vyhodnocení spisového materiálu poté předloží nejvyššímu státnímu zástupci návrh dovolání nebo návrh na odložení návrhu na dovolání. Státní zastupitelství činné u soudu prvního a druhého stupně zašle stejnopis dovolání nebo vyrozumění, že důvody pro dovolání shledány nebyly. Obdobně postupuje, podařil-li návrh na dovolání jiný útvar Nejvyššího státního zastupitelství. Státní zástupce, který se účastní veřejného zasedání o dovolání, je oprávněn vzít dovolání nejvyššího státního zástupce zpět, zjistí-li, že není důvodné.

Opis rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání se doručuje státnímu zastupitelství, které podalo návrh na dovolání a dále státnímu zastupitelství, které bude ve věci činné, došlo-li ke zrušení napadeného rozhodnutí. Státní zastupitelství, kterému soud doručí opis dovolání obviněného, předkládá neprodleně spisový materiál, který má k dispozici, včetně rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje Nejvyššímu státnímu zastupitelství.

Stejně se postupuje i v případě, že je státnímu zastupitelství doručen podnět se žádostí o podání dovolání nejvyššího státního zástupce, a to i když lhůta pro podání dovolání uplynula. V předkládací zprávě státní zástupce musí vyznačit běh lhůty pro podání dovolání a připojit k ní spisový materiál, který má k dispozici.

Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství po doručení opisu dovolání obviněného přezkoumává spisový materiál a to bez ohledu na důvod, který uplatnil obviněný, a pokud dospěje k závěru, že podání dovolání je důvodné i z jiných důvodů, zpracuje návrh dovolání⁴¹. Je-li opis dovolání obviněného doručen přímo soudem prvního stupně, vyžádá si od nižšího státního zastupitelství spisový materiál. Neshledá-li státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství důvod k podání dovolání a vyžaduje-li to povaha a závažnost věci, vypracuje vyjádření k dovolání obviněného, které s případným souhlasem s projednáním dovolání v neveřejném zasedání doručí soudu prvního stupně. V rámci řízení o dovolání má Nejvyšší státní zástupce možnost vzít dovolání účinně zpět za podmínek § 265 g trestního řádu.

Kromě nejvyššího státního zástupce může vzít dovolání zpět též pověřený státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství, který se účastní u veřejného zasedání dovolacího soudu.

5.3.5. Stížnost pro porušení zákona

Je jedním z mimořádných opravných prostředků v přezkumném řízení, který směřuje proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce. Právní úprava stížnosti pro porušení zákona a řízení o ní je upravena v hlavě osmnácté trestního řádu (§ 266 až 276). Kromě této úpravy, dále existuje zvláštní případ kasační pravomoci nejvyššího státního zástupce podle § 174a trestního řádu.

⁴¹) pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 6/2007

Proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, jímž byl porušen zákon nebo které bylo učiněno na podkladě vadného postupu řízení, může ministr spravedlnosti podat u Nejvyššího soudu stížnost pro porušení zákona. Výlučná pravomoc v možnosti podat tento mimořádný opravný prostředek je dána ministru spravedlnosti.

Účelem stížnosti pro porušení zákona je náprava právních vad pravomocných rozhodnutí nebo náprava vadného postupu řízení, které pravomocnému rozhodnutí předcházelo⁴². O stížnosti pro porušení zákona rozhoduje Nejvyšší soud a to ve veřejném zasedání za účasti státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství. Účast státního zástupce ve veřejném zasedání je obligatorní.

Stížnost pro porušení zákona je sama o sobě, jako mimořádný opravný prostředek, průlomem do právní moci rozhodnutí, a zpravidla proto narušuje stabilitu a právní jistotu konečného a vykonatelného (v některých situacích již vykonaného) rozhodnutí soudů a státních zástupců.

Domnívám se, že by proto měl v konkrétním případě převažovat zájem na zákonnosti rozhodnutí a postupu v řízení, které pravomocnému rozhodnutí předcházelo, nad oprávněným zájmem dotčených subjektů (a nejen nich) na stabilitě a nezměnitelnosti takového pravomocného rozhodnutí.

Myslím si, že tak tomu bude pouze tehdy, jestliže se bude jednat o zásadní a velmi podstatné vady, pro které by nemohlo napadené rozhodnutí soudu nebo státního zástupce obstát a kdy by na právní moci nebylo možné trvat, neboť by to mohlo znamenat ohrožení zákonného a spravedlivého rozhodování.

42) Šámal, P., V. Král, Baxa J., Půry, F. Trestní řád. Komentář I díl. 4. vydání, Praha: C-H Beck, 2002, s.1132, op.cit

5.3.5.1. K oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a trestního řádu a stížnosti pro porušení zákona

Novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. bylo do trestního řádu vloženo ust. § 174a trestního řádu, které upravuje mimořádné kasační oprávnění nejvyššího státního zástupce umožňující rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci. Podle názoru P. Šámala „se jedná o mimořádný opravný prostředek směřující k nápravě vadných (nezákonných) rozhodnutí, neboť je uplatňován vůči pravomocným rozhodnutím usnesení státních zástupců. Nelze ho však zařadit mezi mimořádné opravné prostředky, neboť zde chybí podání vlastního opravného prostředku (obdoba dovolání, návrhu na povolení obnovy řízení nebo stížnosti pro porušení zákona).“

Obdobně k tomuto institutu J. Jelínek: “Jde o quasiopravný prostředek mimořádného charakteru, o jehož použití rozhoduje výlučně nejvyšší státní zástupce. Nejde o mimořádný opravný prostředek, neboť zde chybí podání vlastního opravného prostředku. Mimořádné kasační oprávnění je fakultativním opatřením, které plní funkci kontroly nad postupem státního zástupce při vydávání usnesení o postoupení věci a usnesení o zastavení trestního stíhání⁴³.“

Vztah mimořádného oprávnění nejvyššího státního zástupce podle 174a ke stížnosti pro porušení zákona vyplývá v podstatě z ustanovení § 56 a § 57 jednacího řádu státního zastupitelství, podle nichž se podnět podaný proti pravomocnému rozhodnutí státního zástupce o zastavení trestního

43) Jiří Jelínek, a kol., Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou , 21. vydání, Praha, Linde, 2004,s.550, op.cit

stíhání nebo o postoupení věci jinému orgánu v trestním řízení zásadně posuzuje jako podnět k postupu podle § 174a⁴⁴.

Nejvyšší soud se ve svém rozhodnutí č. 4 Tz 58/2003 ze dne 14.5.2003 vyjádřil k otázce, zda je přípustné podat stížnost pro porušení zákona proti pravomocnému usnesení státního zástupce o zrušení usnesení o zastavení trestního stíhání. Nejvyšší soud konstatoval, že ustanovení § 174a trestního řádu je speciální ve vztahu k ustanovení § 266 odst. 1 trestního řádu a v rozsahu své působnosti toto ustanovení nahrazuje.

Proto podání stížnosti pro porušení zákona podle § 266 odst. 1 trestního řádu je vyloučeno v případech, kdy by jím mělo být napadeno usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci.

5.3.6. Obnova řízení

Obnova řízení je společně s dovoláním a stížností pro porušení zákona dalším z mimořádných opravných prostředků, kterým lze napadnout pravomocné rozhodnutí. V řízení o obnově se posuzuje nikoliv správnost původního rozhodnutí, nýbrž otázka, zda vyšly najevo nové skutečnosti či důkazy, které soudu byly dříve neznámé a které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině nebo o přiznaném nároku poškozeného na náhradu škody, anebo vzhledem k nimž by původně uložený trest byl ve zřejmém nepochybném poměru k stupni nebezpečnosti činu pro společnost nebo k poměrům

44) Šámal, P., V. Král, Baxa J., Púry, F. Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání, Praha: C-H Beck, 2002, s. 1134.

pachatele nebo uložený druh trestu by byl ve zřejmém rozporu s účelem trestu. Obnova řízení je přípustná za splnění podmínek dle § 278 a to vůči:

- odsuzujícímu nebo zprošťujícímu rozsudku soudu
- trestnímu příkazu
- pravomocným usnesením státního zástupce o zastavení trestního stíhání, včetně schválení narovnání, o postoupení věci jinému orgánu nebo o podmíněném zastavení trestního stíhání, a to i v případech, jestliže ještě nenastaly skutečnosti uvedené v § 308 odst. 3 tr. ř.

V případě ad 3 se obnova povolí, vyjdou-li najevo skutečnosti nebo důkazy státnímu zástupci dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve vést k závěru, že důvody k takovému rozhodnutí tu nebyly a že je na místě podat proti obviněnému obžalobu. Obnova řízení se dále povolí za podmínek uvedených v §278 odst. 1 až 3 tr. ř. i tehdy bude-li pravomocným rozsudkem zjištěno, že státní zástupce v původním řízení porušil svoje povinnosti jednáním zakládajícím trestný čin.

Státní zástupce, jakožto osoba oprávněná k podání obnovy řízení, má výlučné oprávnění jej podat pouze v neprospěch obviněného. Podaný návrh na povolení obnovy řízení, může státní zástupce vzít zpět svým výslovným prohlášením, a to až do doby, než se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě.

Trestní řád stanoví zvláštní povinnost ve vztahu k soudům a jiným státním orgánům, aby ty, dověděli-li se o okolnostech, které by mohly odůvodnit návrh na povolení obnovy, je oznámili státnímu zástupci. Pokud by státní zástupce zjistil, že se jedná o okolnost odůvodňující návrh

na povolení obnovy ve prospěch obviněného, je povinen o ní neprodleně zpravit obviněného, anebo není-li to možné, jinou osobu oprávněnou k podání návrhu, pokud takový návrh nepodá sám. V samotném řízení o povolení obnovy může soud návrh na povolení obnovy zamítnout, nebo obnovu řízení povolit.

Jestliže soud povolí obnovu řízení, může zároveň se zrušením rozhodnutí věc poté vrátit státnímu zástupci k došetření, považuje-li to za potřebné pro objasnění věci. Rozhodnutí soudu zda věc bude vrácena státnímu zástupci k došetření je fakultativní povahy a týká se případů kdy nové důkazy nebo skutečnosti nestačí k náležitému objasnění věci.

Soud však vrátí věc vždy státnímu zástupci pokud krajský soud, podle § 281 odst. 3 trestního řádu, povolil obnovu řízení. Pokud soud vrátí současně s povolením obnovy řízení a zrušením napadeného rozhodnutí věc státnímu zástupci k došetření, musí v usnesení uvést, v kterých směrech je třeba přípravné řízení doplnit a které skutečnosti je třeba objasnit popřípadě jaké úkoly je třeba provést.

Krajský soud, který rozhodoval o návrhu na povolení obnovy, podle § 281 odst. 3 tr.ř je povinen věc vrátit vždy státnímu zástupci. Jestliže soud po povolení obnovy podle §284 odst. 2 trestního řádu věc vrátí státnímu zástupci k došetření a státní zástupce po došetření se znovu rozhodne obviněného před soudem znovu stíhat, musí podat na obviněného novou obžalobu, v níž musí přihlédnout k výsledkům provedeného došetření.

Nestačí tudíž, aby státní zástupce při opětovném předložení věci soudu prohlásil, že trvá na původní obžalobě. Nepodá-li státní zástupce v těchto případech novou obžalobu, nemůže soud provádět řízení o předběžném projednání obžaloby na podkladě původní obžaloby, nýbrž v takovém případě předseda senátu vrátí spis státnímu zástupci s upozorněním, že věc byla předložena soudu bez potřebné obžaloby⁴⁵.

45) k tomu srov. jud. 38/64 ASPI

Byla-li pravomocně povolena obnova řízení, které skončilo pravomocným usnesením státního zástupce o zastavení trestního stíhání, včetně schválení narovnání, o postoupení věci jinému orgánu nebo o podmíněném zastavení trestního stíhání, pokračuje se v přípravném řízení. V ostatních případech pokračuje soud po pravomocném povolení obnovy v řízení na podkladě původní obžaloby, jestliže nebylo vysloveno, že se věc vrací státnímu zástupci k došetření.

5.4. Vykonávací řízení

Představuje finální verzi trestního řízení spočívající v nuceném výkonu rozhodnutí. Účelem vykonávacího řízení je realizovat obsah rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. Předmětem výkonu rozhodnutí jsou především rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. Výjimečně i rozhodnutí jiných orgánů. Aplikace ustanovení o vykonávacím řízení přichází v úvahu jen tehdy, jestliže ten, komu z rozhodnutí vyplývá určitá povinnost, ji dobrovolně nesplnil. V některých případech je vzhledem k povaze této povinnosti dobrovolné splnění povinnosti bez předchozího nařízení výkonu rozhodnutí vyloučeno (např. výkon trestu odnětí svobody).

Ve vykonávacím řízení platí princip, podle kterého rozhodnutí vykonává, popř. jeho výkon zařizuje orgán, který rozhodnutí učinil. Vykonávací řízení je rámcově upraveno trestním řádem v hlavě dvacáté první trestního řádu.

Úprava provedená trestním řádem stanoví pouze obecná ustanovení o tom, jak vyvolat výkon rozhodnutí, na koho je třeba se obrátit se žádostí o provedení jednotlivých jeho výroků, neobsahuje však zpravidla předpisy o tom, jak jednotlivé výroky provést. Zvláštní právní předpisy (např. zákon o výkonu trestu odnětí svobody, zákon o výkonu vazby, jednací řád pro okresní a krajské soudy) a jednotlivé resortní směrnice, především ty, které jsou vydány ministerstvem spravedlnosti (zejména vnitřní a kancelářský řád pro okresní a krajské soudy) pak stanoví konkrétní úpravu realizace samotného výkonu rozhodnutí.

Rozhodnutí související s výkonem trestů a ochranných opatření činí, není-li dále stanoveno něco jiného, soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni. V řízení před soudem se rozhodnutí senátu vykonává nebo jeho výkon zařizuje předseda senátu. V samotném trestním řádu je upraven postup soudu při výkonu jen některých druhů trestů, ochranných opatření a některých jiných rozhodnutí.

5.4.1. Výkon trestu odnětí svobody

Trestní řád hovoří v § 320 o tom, že způsob výkonu trestu odnětí svobody upravuje zákon č. 359/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. Kromě zákona o výkonu trestu odnětí svobody dále platí celá řada dalších právních předpisů vztahujících se k výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se zejména: z.č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní ČR, vyhl. MS č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, z.č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, vyhl. MS č. 37/1992 Sb., jednací řád pro okresní a krajské soudy. Právní úprava provedená

samotným trestním řádem řeší otázku výkonu trestu odnětí svobody v § 320 a.n.

5.4.1.1. Nařízení výkonu trestu

Okamžikem, kdy se rozhodnutí, podle něhož má být vykonán nepodmíněný trest odnětí svobody, stalo vykonatelným předseda senátu příslušné věznici zašle nařízení výkonu trestu a vyzve odsouzeného, je-li na svobodě, aby trest ve stanovené lhůtě nastoupil. Za podmínek § 321 odst. 2 trestního řádu může předseda senátu k nastoupení trestu poskytnout odsouzenému přiměřenou lhůtu, aby si mohl obstarat své záležitosti.

Tato lhůta však nesmí být delší než jeden měsíc ode dne, kdy nabylo právní moci rozhodnutí vykonání nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Nenastoupí-li odsouzený trest ve lhůtě, která mu byla poskytnuta, nebo bylo-li z konkrétních skutečností zjištěno, že jeho pobyt na svobodě je nebezpečný, nebo jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, nařídí předseda senátu, aby byl do výkonu trestu dodán.

5.4.1.2. Rozhodování o změně způsobu výkonu trestu

V § 324 odst. 1 tr. ř. je upravena procesní forma institutu tzv. přerazování odsouzených, který byl novelou č. 152/1995 Sb. zařazen do §

39b a § 81a tr. zák. Tato úprava zároveň navazuje na ustanovení § 39a tr. zák., podle něhož trest odnětí svobody vykonává diferencovaně ve čtyřech základních typech věznic a to s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou.

O zařazení pachatele, kterému je ukládán nepodmíněný trest odnětí svobody, do některého z typů věznic uvedených v § 39a tr. zák., rozhoduje soud v odsuzujícím rozsudku. Totéž platí, jestliže soud rozhoduje o tom, že se vykoná trest odnětí svobody, jehož výkon byl odložen na zkušební dobu, nebo jehož výkon byl odložen na zkušební dobu za současného vyslovení dohledu, rozhoduje-li o přeměně trestu obecně prospěšných prací nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody, nebo rozhoduje-li soud o nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody stanoveného vedle peněžitého trestu .

Stání zástupce může iniciovat, aby bylo rozhodnuto o změně způsobu výkonu trestu, a to na základě jím podaného návrhu u příslušného soudu.

Na rozhodování o změně způsobu výkonu trestu je stanovena zvláštní věcná i místní příslušnost soudu. Ve věci o změně způsobu výkonu trestu rozhoduje vždy senát (samosoudce) okresního soudu, v jehož obvodu se trest odnětí svobody vykonává, který tak činí na návrh státního zástupce. Kromě státního zástupce může podat návrh na změnu způsobu výkonu trestu též ředitel věznice.

5.4.1.3. Působnost státního zástupce v oblasti dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody a dalšími místy, kde dochází k omezení osobní svobody.

Státní zastupitelství je v první řadě orgánem veřejné žaloby v trestním řízení. Kromě této role však plní i jinou úlohu, a to úlohu garanta v dodržování zákonnosti právních předpisů v místech, kde dochází k omezení osobní svobody. Státní zástupce zde vystupuje jako zástupce veřejného zájmu nad důsledným dodržováním obecně závazných právních předpisů při výkonu trestu odnětí svobody ve smyslu jeho samotného provádění.

Tato úloha státního zástupce, jakožto dozorového subjektu, je typická ve většině zemí západní Evropy⁴⁶.

Primárně je právní úprava působnosti státního zástupce v oblasti dodržování zákonnosti v místech, kde dochází k omezení osobní svobody upravena v § 4 odst. 1 písm. b), podle kterého státní zastupitelství vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda.

Zvláštním zákonem, který vymezuje rozsah a podmínky výkonu dozoru pověřeného státního zástupce je z.č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. Dozor prováděný státními zástupci je nezávislý⁴⁷. Podle z.č. 169/1999 Sb. nejvyšší státní zástupce pověřuje státní zástupce, působící u určitého státního zastupitelství výkonem dozoru v místech, kde je omezována osobní svoboda. Nejvyššímu státnímu zástupci rovněž přísluší pověřovat státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství v této věci výkonem dohledu.

46) J. Fenyk Vademecum státního zástupce, Praha, ASPI Publishing, 2003, s. 22

47) srov. 12 odst. 5 z. o státním zastupitelství

Předmětem dozoru je dodržování obecně závazných právních předpisů. Předmětem dozoru naopak nejsou otázky týkající se vhodnosti nebo účelnosti postupu Vězeňské služby za předpokladu, že samostatný postup je v souladu s právním předpisem.

Dozor státního zástupce se dále nevztahuje ani na posuzování koncepcí výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody, ani správnost nebo účelnost aktů Vězeňské služby, které mají povahu organizační, řídicí nebo hospodářskou. Státní zástupce dbá zvláště na to, aby ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody nebyl nikdo držen nezákonně.

K tomu, aby dozor prováděný státním zástupcem byl skutečně efektivní je nutné, aby byl prováděn soustavně. Soustavnost dozoru se realizuje zejména tím, že:

- jednotlivé úkony v rámci dozoru na sebe vzájemně navazují
- prověrky jsou vykonávány v pravidelných intervalech bez ohledu na zjištěný stav zákonnosti
- kontrolují se opatření uložená při předcházející prověrce
- dohledová prověrka se provádí rovněž v pravidelných intervalech

Při výkonu dozoru je státní zástupce oprávněn dle § 78 odst. 2 z.č.
169/1999 Sb.:

- v kteroukoliv dobu navštěvovat místa, kde se provádí výkon trestu,
- nahlížet do dokladů, podle nichž byli odsouzení zbaveni svobody, hovořit s odsouzenými bez přítomnosti jiných osob,
- prověřovat, zda příkazy a rozhodnutí Vězeňské služby ve věznici týkající se výkonu trestu odpovídají zákonům a jiným právním předpisům,
- žádat od zaměstnanců Vězeňské služby ve věznici potřebná vysvětlení, předložení spisů, dokladů, příkazů a rozhodnutí týkajících se výkonu trestu,
- vydávat příkazy k zachování předpisů platných pro výkon trestu, nařídít, aby osoba, která je ve výkonu trestu držena nezákonně, byla ihned propuštěna.

Pravomoc státního zástupce v této oblasti je dále významná i v jeho možnosti vydávat příkazy k zachování předpisů platných pro výkon trestu a dále nařizovat, aby osoba byla propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody.

Nemůže tedy příkazy nebo rozhodnutí orgánů vězeňské služby zrušit, ale může vydat příkaz, který jsou orgány vězeňské služby povinny bez odkladu provést. Státní zástupce může tedy příkaz nebo rozhodnutí orgánů vězeňské služby fakticky anulovat tím, že vydá příkaz, který je s příkazem nebo rozhodnutím orgánu vězeňské služby v rozporu, a vězeňská služba je přesto povinna uposlechnout.

Tato pravomoc státního zástupce činit takováto opatření je dána veřejným zájmem, jím představovaným, kterým je ochrana osobní svobody.

Pokynem obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 13. 12. 2001 byly stanoveny podrobnosti výkonu dozoru a dohledu státních zástupců na úseku výkonu trestu odnětí svobody.

V čl. 1 pokynu obecné povahy je vymezena příslušnost k výkonu dozoru, a to tak, že dozor vykonává pověřený státní zástupce krajského státního zastupitelství, v jehož obvodu se výkon trestu odnětí svobody realizuje. Dohled nad jeho činností vykonává pověřený státní zástupce vrchního státního zastupitelství. Dohled nad výkonem dozoru provádí pověřený státní zástupce nejvyššího státního zastupitelství.

Předmětem dozoru jsou skutečnosti, na které se státní zástupce zvláště zaměřuje při výkonu dozoru⁴⁸. Výčet prověřovaných skutečností je demonstrativní, takže státní zástupce může prověřovat i jiné skutečnosti než ty, které jsou v těchto ustanoveních uvedeny.

48) čl. 2 až 4 Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 13. 12. 2001

Ve vztahu k výkon trestu odnětí svobody jde zejména o prověřování těchto skutečností :

- zda nedochází k narušování účelu výkon trestu odnětí svobody odsouzenými nebo pracovníky podniků, v nichž jsou odsouzení zařazeni do práce,
- dodržování právních předpisů o právech a povinnostech odsouzených,
- dodržování právních předpisů o ochraně práv odsouzených včetně prostředků právní ochrany, přitom se státní zástupce zaměřuje i na to, zda byly včas a podle určení odeslány státnímu zastupitelství nebo jiným orgánům nebo činitelům stížnosti a žádosti odsouzených,
- zákonnost použití donucovacích prostředků k dosažení účelu zákroku příslušníka Vězeňské služby,
- dodržování právních předpisů o propuštění z výkonu trestu
- dodržování právních předpisů při ochranném léčení vykonávaném v průběhu výkonu trestu odnětí svobody,
- uplatňování a dodržování předpisů o ukládání a výkonu kázeňských trestů a o udělování kázeňských odměn odsouzeným,
- dodržování právních předpisů o zaměstnávání odsouzených,

- zda se v souladu s účelem výkonu trestu přihlíží k vyživovací povinnosti odsouzených,
- zda program zacházení obsahuje náležitosti požadované zákonem,
- zda jsou ředitelem věznice předkládány návrhy na přefazování odsouzených do věznice jiného typu a návrhy na podmíněné propuštění odsouzených z výkonu trestu odnětí svobody.

Státní zástupce je dále povinen zkoumat, zda Vězeňská služba splnila jeho příkazy, které dříve vydal k dodržování zákona. Podklady, na jejichž základě státní zástupce posuzuje dodržování právních předpisů ve výkonu trestu odnětí svobody, mohou být veškeré informace, které státní zástupce získá, a to bez ohledu na jejich povahu a zdroj. Je zde také zdůrazněna zásada oficiality výkonu dozoru.

Pokynem obecné povahy jsou dále v čl. 6 řešeny metody výkonu dozoru. Instrumenty dohledu státního zástupce jsou:

- **Prověrky** konané státním zástupcem zpravidla jedenkrát za 2 měsíce nebo kdykoliv v případě potřeby. Průběh a výsledky prověrek jsou zpracovávány státním zástupcem do podoby zápisu.
- **Prošetřování podnětů.** Podnětem se rozumí žádost kterékoli osoby o výkon dozoru. Žádost obsahuje údaje nasvědčující tomu, že došlo k porušení předpisů ve výkonu trestu odnětí svobody
- **Prošetřování jiného poznatku.** Může se jednat zejména o údaje získané státním zástupcem z vlastní činnosti, ze sdělovacích prostředků apod.

Státní zástupce disponuje právními prostředky k prosazení zákonnosti. Státní zástupce tak může vydat příkaz k zachování předpisů platných pro výkon trestu odnětí svobody, shledá-li, že došlo k jejich porušení, nebo může nařídit okamžité propuštění osoby, která je ve výkonu trestu odnětí svobody držena protiprávně.

Významnou součástí dohledové agendy je i vyřizování tzv. opakovaných podnětů. Proti rozhodnutí dozorového státního zástupce o podnětu není přípustný žádný opravný prostředek. Pokud však pisatel takového podnětu nebude souhlasit s vyřízením svého podnětu dozorovým státním zástupcem a podá v téže věci další podnět, z jehož obsahu bude vyplývat jeho nesouhlas s postupem dozorového státního zástupce, je k rozhodnutí o tomto tzv. opakovaném podnětu, příslušný dohledový státní zástupce.

Podání opakovaného podnětu má tedy podobný devolutivní účinek jako např. stížnost proti usnesení v trestním řízení. Rozhodnutí dohledového státního zástupce vrchního státního zastupitelství nelze již dalšími podněty zvrátit, vyjma případu, kdy sám rozhodl v prvním stupni ve věci, kterou odňal dozorovému státnímu zástupci. O opakovaném podnětu by v takovém případě rozhodoval pověřený státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství.

Vztahy dozorového státního zástupce k dohledovému vrchnímu státnímu zastupitelství a k nejvyššímu státnímu zastupitelství jsou modifikovány vzájemnou informační povinností dozorového státního zástupce ve vztahu k dohledovému vrchnímu státnímu zástupci a k nejvyššímu státnímu zástupci.

Za takovouto informační povinnost by bylo možno považovat hlášení o mimořádných událostech jako např. vězeňské vzpoury, útoky nebezpečných vězňů apod.

Z.č. 169/1999 Sb. ve svém ustanovení § 78 odst. 2 písm. b) stanovuje možnost státního zástupce hovořit s odsouzenými bez přítomnosti jiných osob. V ustanovení § 26 odst. 1 z.č. 169/1999 Sb. je dále uvedeno právo odsouzeného, aby k uplatnění svých práv a oprávněných zájmů podával stížnosti a žádosti orgánům příslušným k jejich vyřízení. Stížnost, případně žádost, musí být orgánu, jemuž je adresována, neprodleně odeslána. Vězeňská služba musí, o takto podané žádosti či možnosti, informovat ředitele věznice, státního zástupce, soudce nebo orgán, který provádí kontrolu věznic a na základě jejich pokynů takovou rozmluvu musí ve věznici umožnit.

Možnost rozmluvy odsouzeného se státním zástupcem se realizuje pouze po rozhodnutí pověřeného státního zástupce takovou rozmluvu uskutečnit. Vždy však je pověřený státní zástupce povinen žádost odsouzeného o rozmluvu vyhodnotit a po zjištění, že obsah žádosti nasvědčuje možnému porušení obecně závazných právních předpisů (nikoliv však porušení vnitřních normativních instrukcí) by měl rozhovor s odsouzeným uskutečnit.

V případě, že žádost o rozmluvu neobsahuje takové poznatky nebo neobsahuje vůbec žádné okolnosti, pro které žádá odsouzený o rozmluvu, pak pověřený státní zástupce zváží, zda takovouto rozmluvu podstoupí. Výsledkem této rozmluvy pak mohou být pro státního zástupce zjištění, důležitá pro jeho výkon dozoru. Poznatky takto zjištěné mohou být důležité pro přezkoumávání výkonu trestu odnětí svobody z hlediska dodržování obecně závazných právních předpisů.

5.5. Právní styk s cizinou

Trestní řád, v hlavě dvacet pět, upravuje některé zvláštní postupy příslušných vnitrostátních orgánů v oblasti právního styku s cizinou. Kromě vnitrostátní právní úpravy v podobě trestního řádu je základním pramenem práva v právním styku s cizinou je vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

Vlastní podmínky vázanosti mezinárodní smlouvy před zákonem jsou zakotveny v Ústavě⁴⁹. Obsahuje-li takto vyhlášená mezinárodní smlouva ustanovení přímo aplikovatelná na území České republiky, má její použití zásadně přednost před ustanovením hlavy dvacáté páté trestního řádu. Pokud mezinárodní smlouva neobsahuje vůbec úpravu určité otázky, nebo ji upravuje nedostatečně, použije se ustanovení hlavy dvacáté páté⁵⁰.

Právní styk s cizinou řadí trestní řád mezi úkony, související s trestním řízením, tj. řízením podle trestního řádu. Vnitrostátní úprava ustanovení hlavy dvacáté páté trestního řádu byla v průběhu roku 2004 zákonem č. 539/2004 Sb. výrazně novelizována, zejména s ohledem na přistoupení České republiky k Evropské unii.

Přestože trestní řád hovoří o právním styku s cizinou, v jednotlivých mezinárodních dokumentech se hovoří o mezinárodní justiční spolupráci. Vztah mezi pojmy právní styk s cizinou a mezinárodní justiční spolupráce je možno považovat za synonymický⁵¹.

49) srov. čl. 49, 63 odst. 1 písm.b), čl.1 odst. 2, čl. 3 odst. 3, čl. 10, čl. 10a

50) P., V. Král, Baxa J., Púry, F. Trestní řád . Komentář.II díl. 4. vydání, Praha:C-H Beck, 2002, s.2049

51) Novotná,J.:Manuál státního zástupce a soudce pro postup v právním styku s cizinou ve věcech trestních , str. 12

Činnost státního zástupce v právním styku s cizinou je blíže specifikována Pokynem obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 1/2005. Pod pojmem právní styk s cizinou se dle tohoto pokynu rozumí:

- vydávací řízení a průvoz pro účely trestního řízení v cizině,
- předávací řízení na základě evropského zatýkacího rozkazu a průvoz pro účely trestního řízení v jiném členském státě,
- poskytování právní pomoci cizozemským orgánům v trestních věcech, zejména prováděním procesních úkonů a doručováním, a dále pak dožádání právní pomoci u cizozemských orgánů v trestních věcech, zejména prováděním procesních úkonů a doručováním,
- převzetí trestního řízení z ciziny a předání trestního řízení do ciziny,
- řízení o uznání rozhodnutí cizozemského soudu v trestních věcech na území České republiky a o výkonu rozhodnutí cizozemského soudu,
- styk s cizozemskými konzulárními úřady akreditovanými pro Českou republiku v trestních věcech, týkajících se cizích státních občanů.

5.5.1. Obecně k činnosti státních zástupců v právním styku s cizinou

§ 375 odst. 2 až 5 trestního řádu stanoví obecnou povinnost orgánů právního styku s cizinou (státní zastupitelství a soudy) spolupracovat s mezinárodními trestními soudy a mezinárodními trestními tribunály. Do budoucna se předpokládá přijetí zvláštního zákona o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech⁵².

V oblasti mezinárodní spolupráce jsou obecně orgány pro právní styk s cizinou v trestních věcech řídit určitými zásadami v rámci své činnosti.

Mezi základní zásady mezinárodní spolupráce patří:

- a) **Zásada vzájemnosti** (reciprocity), upravená v § 376 trestního řádu. Tato zásada znamená, že jednotlivé orgány činné v trestním řízení si poskytují vzájemné záruky vstřícného chování. Podstatou zásady je ujištění dané státu, který je dožádán o spolupráci, že v obdobných případech a za obdobných okolností bude vůči žádosti jeho orgánů postupováno obdobně⁵³.
- b) **Zásada ochrany zájmů České republiky**, uvedená v § 377 trestního řádu znamená, že žádosti orgánu cizího státu nemůže být vyhověno, jestliže by jejím vyřízením byla porušena Ústava České republiky nebo

52) Novotná, J.: Manuál státního zástupce a soudce pro postup v právním styku s cizinou ve věcech trestních, str. 36.

53) P., V. Král, Baxa J., Pěry, F. Trestní řád. Komentář. II díl. 4. vydání, Praha: C-H Beck, 2002, s.2061.

takové její ustanovení právního řádu České republiky, na kterém je třeba bezvýhradně trvat, anebo jestliže by vyřízením žádosti byl poškozen jiný významný chráněný zájem České republiky. Zásada ochrany je promítnutím jedné ze základních zásad mezinárodního práva a to tzv. zásady veřejného pořádku.

Právní styk státního zástupce se uskutečňuje dvěma způsoby a to:

- a) **Nepřímo.** Státní zástupci tak činí prostřednictvím Nejvyššího státního zastupitelství. V tomto případě, nestanoví-li mezinárodní smlouva jinak, uskutečňuje se styk státních zástupců s cizozemskými justičními orgány v cizině prostřednictvím Nejvyššího státního zastupitelství. Státní zástupce, který obdrží žádost adresovanou příslušnému cizozemskému orgánu v cizině, zasílá tento státní zástupce mezinárodnímu odboru Nejvyššího státního zastupitelství a to v trojím vyhotovení spolu s předkládací zprávou na zvláštním listu.

K žádosti a ke zprávě je povinen též připojit všechny přílohy a překlad. Nejvyšší státní zastupitelství poté zařídí odeslání této žádosti cizozemskému orgánu a samo sleduje a v přiměřených lhůtách urguje její vyřízení, je-li toho zapotřebí, a odpověď dožádaného orgánu zašle státnímu zástupci.

Samo Nejvyšší státní zastupitelství uskutečňuje styk s orgány cizích států přímo, umožňuje-li to mezinárodní smlouva nebo oboustranně uplatňovaná praxe ve vztahu mezi Českou republikou a cizím státem, jinak uskutečňuje tento styk prostřednictvím Ministerstva

zahraničních věcí, cizozemských zastupitelských úřadů v České republice a zastupitelských úřadů České republiky v cizině.

- b) **Přímo**, kdy právní styk s cizinou realizují státní zástupci přímo s cizozemskými justičními orgány. Ustanovení mezinárodních smluv o přímém styku justičních orgánů lze aplikovat pouze na ty druhy spolupráce, jichž se týkají. Seznam států, se kterými lze na základě mezinárodní smlouvy uplatňovat přímý právní styk ohledně dožádání, je stanoven v příloze č. 4 Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 1/2005.

Seznam států, se kterými lze na základě mezinárodní smlouvy uplatňovat přímý právní styk ohledně předávání trestního řízení, je dále uveden v příloze č. 6 Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 1/2005.

5.5.2. Jednotlivé druhy právního styku s cizinou

5.5.2.1. Vydávací řízení (extradice)

Vydávání je aktem záležejícím v odevzdání osoby, jež je v jurisdikci státu, na jehož území a v jehož jurisdikci byla tato osoba obviněna nebo pravomocně odsouzena pro trestný čin. Vydává-li se stíhaná osoba v přípravném řízení nebo ve stádiu řízení před soudem, jde o vydání k trestnému činu. Vydávací řízení je zpravidla založeno mezinárodní smlouvou. Není ovšem vyloučeno, aby byl pachatel vydán i v případě, kdy

takováto smlouva uzavřena nebyla. Praktický význam této možnosti je ovšem omezený⁵⁴.

5.5.2.1.1. Postup při vyžádání obviněného z ciziny

Vlastní postup státních zástupců při vyžádání obviněného z ciziny a vydání osoby do ciziny, vyplývá z příslušné mezinárodní smlouvy a je dále upraven v § 383 až 402 trestního řádu. Zdržuje-li se obviněný v cizině a je-li třeba ho vyžádat za účelem trestního stíhání, které se proti němu koná v České republice, je státní zástupce povinen podat soudu příslušnému k projednání věci návrh na vydání zatýkacího rozkazu podle § 384 odst. 1 trestního řádu. Současně navrhne, aby předseda senátu požádal Ministerstvo spravedlnosti o další opatření.

Nesnese-li věc odkladu, navrhne státní zástupce zároveň s podáním návrhu na vydání zatýkacího rozkazu, aby předseda senátu požádal Ministerstvo spravedlnosti o zařízení předběžné vazby obviněného podle § 386 odst. 1 trestního řádu. Návrh státního zástupce na vydání zatýkacího rozkazu obsahuje náležitosti uvedené v § 384 odst. 2 a 4 trestního řádu, dále údaj o známém místě pobytu obviněného v cizině a uvedení dosavadního procesního postupu orgánů činných v tomto trestním řízení, jakož i odůvodnění potřeby vyžádat obviněného z ciziny.

Stejnopis návrhu na vydání zatýkacího rozkazu zasílá státní zástupce k informaci mezinárodnímu odboru Nejvyššího státního zastupitelství. O rozhodnutí soudu o návrhu na vydání zatýkacího rozkazu informuje státní zástupce mezinárodní odbor Nejvyššího státního zastupitelství.

54) J. Fenyk: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, část první – Obecné vyklady, část druhá – oddíl třetí. Problematika ochrany finančních zájmů Evropských společenství v podmínkách České republiky (doktorská disertační práce), Brno, 2005, str. 14

5.5.2.1.2. Postup při vydání do ciziny

Postupu při vydání do ciziny předchází nejdříve předběžné šetření podle § 394 trestního řádu, které provádí státní zástupce krajského státního zastupitelství. Podmínky příslušnosti krajského státního zástupce jsou dále stanoveny Pokynem obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 1/2005.

Podle § 394 tr. ř. příslušný státní zástupce při předběžném šetření zkoumá zejména, zda vydání osoby do cizího státu nebrání skutečnosti uvedené v § 393 odst. 1 tr. ř. Dospěje-li příslušný státní zástupce v průběhu předběžného šetření k závěru, že žádost cizího státu o vydání nebo spisový materiál, který je její přílohou, neposkytují dostatečný podklad pro podání návrhu soudu na rozhodnutí o přípustnosti vydání nebo předání věci Ministerstvu spravedlnosti k postupu ve zkráceném vydávacím řízení, požádá Ministerstvo spravedlnosti (pokud mezinárodní smlouva neumožňuje přímý právní styk), aby zabezpečilo ve státě, který o vydání osoby žádá, dodatkové informace. Po skončení předběžného šetření sdělí příslušný státní zástupce, který jej prováděl, jeho výsledky mezinárodnímu odboru Nejvyššího státního zastupitelství.

V průběhu předběžného šetření shledá-li státní zástupce důvod vazby podle § 396 odst. 1 tr. ř., zadrží osobu, o jejíž vydání jde, nebo dá k jejímu zadržení příkaz policejnímu orgánu (§ 395 odst. 1 tr. ř.). Příslušný státní zástupce dále oznamuje zadržení vyžádané osoby v příslušné lhůtě konzulárnímu oddělení zastupitelského úřadu státu, jehož je osoba, o jejíž vydání jde, občanem, jestliže tak již neučinil policejní orgán nebo pokud sám takovou osobu zadržel. O podání návrhu soudu na vzetí do předběžné vazby, o rozhodnutí soudu o tomto návrhu, o propuštění a event. opětovném vzetí do předběžné vazby, informuje příslušný státní zástupce mezinárodní odbor Nejvyššího státního zastupitelství zasláním stejnopisu návrhu a rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

Po skončení předběžného šetření podává příslušný státní zástupce krajskému soudu návrh na rozhodnutí o přípustnosti vydání podle § 397 odst. 1 tr. ř.

5.5.2.1.3. Zkrácené vydávací řízení

Institut zkráceného vydávacího řízení byl do trestního řádu zaveden novelou č. 150/1997 Sb. a v současné době je upraven § 398 tr. ř. Podstata zkráceného vydávacího řízení spočívá v tom, že osoba, o jejíž vydání jde, před soudem prohlásí, že souhlasí se svým vydáním do cizího státu k trestnímu stíhání nebo k výkonu trestu za čin, který je uveden v zatýkacím rozkazu a později v žádosti o vydání, odpadá rozhodování soudu o přípustnosti vydání podle § 397 odst. 1 tr. ř. a státní zástupce předloží věc Ministerstvu spravedlnosti ČR s návrhem, aby ministr spravedlnosti povolil vydání, aniž by předtím soud rozhodl o přípustnosti vydání⁵⁵.

Tento souhlas s vydáním může osoba, o jejíž vydání jde, podat až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě. Jestliže osoba, o jejíž vydání jde, souhlas se svým vydáním vyjádří až v průběhu veřejného zasedání konaného o přípustnosti vydání, může státní zástupce svůj návrh podle § 397 odst. 1 tr. ř. vzít zpět a předložit věc Ministerstvu spravedlnosti ČR s návrhem, aby ministr spravedlnosti povolil vydání.

⁵⁵ S. Kloučková, J. Fenyk: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2. vydání, Praha: Linde, 2005. s.180

5.5.2.1.4. Průvoz pro účely trestního řízení v cizině

Jestliže má být na žádost cizího státu proveden průvoz osoby pro účely trestního řízení v cizině, rozhodne o přípustnosti průvozu na základě žádosti cizího státu Nejvyšší soud. Průvoz je zpravidla upraven v mezinárodních smlouvách, a to v souvislosti jednak s předáváním trestního stíhání nebo s vydáváním k trestnímu stíhání nebo s vydáváním k trestnímu stíhání či výkonu trestu, popř. s předáváním odsouzených k výkonu trestu do státu, jehož jsou státními občany⁵⁶. Na rozhodování o přípustnosti průvozu a zajišťovacích opatřeních se přiměřeně užijí ustanovení o vydávání § 383 tr. ř. a dále čl. 29 až 32 Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce popřípadě č. 1/2005.

Povolení průvozu osoby pro účely uvedené v § 423 odst. 1 tr.ř., které předpokládají zpětný průvoz přes území České republiky po provedení úkonu v cizím státě, je současně i povolením pro tento zpětný průvoz. Výjimkou z povolení průvozu je situace dle § 423 odst. 3 tr.ř., kdy v případě letecké přepravy bez plánovaného přistání na území České republiky není povolení průvozu třeba.

Pokud k neplánovanému přistání na území České republiky dojde a České republice nebyla doručena žádost cizího státu o povolení průvozu, osoba může být vzata do vazby až na 96 hodin. O vzetí osoby do vazby rozhodne Nejvyšší soud na návrh státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství.

⁵⁶ Kloučková, J Fenyk: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, 2. vydání, Praha: Linde, 2005, s.122

5.5.2.1.5. Předávací řízení na základě evropského zatýkacího rozkazu

Evropským zatýkacím rozkazem se rozumí rozhodnutí vydané justičním orgánem členského státu s cílem zatčení a předání požadované osoby jiným členským státem za účelem trestního stíhání nebo výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Právní úprava evropského zatýkacího rozkazu je obsažena v ustanoveních § 404 až 422 tr. ř.

Postup státních zástupců při vyžádání obviněného z členského státu Evropské unie a předání osoby do členského státu je upraven v § 403 až 421 tr. ř. Aplikace těchto ustanovení musí být v souladu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv, kterými je vázána.

Rozsah aplikace evropského zatýkacího rozkazu státním zástupcem je blíže upraven v čl. 41 pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce. č. 1/2005 podle kterého lze vzájemné předávání osob na základě evropského zatýkacího rozkazu mezi Českou republikou a jiným členským státem realizovat výlučně pro trestné činy spáchané po 1.11.2004. Na trestné činy spáchané před tímto datem je nutno aplikovat ustanovení oddílu druhého hlavy dvacáté páté trestního řádu o vydávání. O zahájení a rozsahu aplikace evropského zatýkacího rozkazu vůči jednotlivým členským státům informuje Nejvyšší státní zastupitelství nižší stupně státního zastupitelství.

Zdržuje-li se obviněný v členském státě a je-li třeba ho vyžádat za účelem trestního stíhání, které se proti němu koná v České republice, podá státní zástupce soudu příslušnému k projednání věci návrh na vydání příkazu k zatčení podle § 69 tr. ř. nebo zatýkacího rozkazu podle § 384 tr. ř. a na jejich podkladě evropský zatýkací rozkaz.

Není-li místo pobytu obviněného v cizině známo, zejména není-li s určitostí známo, zda se obviněný zdržuje na území některého z členských

států, je vhodné navrhnout vydání mezinárodního zatýkacího rozkazu podle § 384 tr. ř. jako podkladu k vydání evropského zatýkacího rozkazu, aby tak bylo možno vyhlásit pátrání po obviněném i mimo území členských států. Návrh státního zástupce obsahuje zejména skutečnosti uvedené v § 405 odst. 2 a 4 tr. ř., dále údaj o známém místě pobytu obviněného v cizině, popis dosavadního procesního postupu orgánů činných v tomto trestním řízení, jakož i odůvodnění potřeby vyžádat obviněného z ciziny.

5.5.2.1.6. Předání trestní věci do ciziny

Za podmínek § 448 odst. 1 písm. a) a b), může Nejvyšší státní zastupitelství a po podání obžaloby Ministerstvo spravedlnosti předat trestní řízení příslušnému orgánu cizího státu, jehož je osoba podezřelá ze spáchání tohoto trestného činu občanem nebo na jehož území měl být tento trestný čin spáchán. Pokud tak stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, může předat trestní řízení do cizího státu soud a v přípravném řízení též státní zástupce.

Předání trestní věci do ciziny předchází předběžné šetření, které provádí státní zástupce krajského státního zastupitelství⁵⁷. Rozsah předběžného šetření stanoví blíže Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 1/2005.

Po skončení předběžného šetření podá příslušný státní zástupce krajskému soudu návrh na rozhodnutí o předání podle § 411 odst. 1 tr. ř. Pokud tomu nebrání závažné okolnosti, státní zástupce podá tento návrh tak, aby bylo možno dodržet lhůty stanovené v § 411 odst. 11 a 12 tr. ř.

⁵⁷⁾ v rozsahu působnosti stanoveném čl. 47 odst. 1 písm. a) a b) pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce. č. 1/2005

Případné nedodržení těchto lhůt je státní zástupce ve svém návrhu povinen odůvodnit.

5.5.2.1.7. Dožádání

Postup státních zástupců při dožádání cizozemských orgánů o poskytnutí právní pomoci pro trestní řízení vedené v České republice a při poskytování právní pomoci cizozemským orgánům pro trestní řízení vedené v cizině, vyplývá z příslušné mezinárodní smlouvy a je upraven v § 425 až § 446 tr. ř.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce. č. 1/2005 ve svém čl. 59 odst. 2 stanoví demonstrativní výčet („zejména“) toho, co se rozumí právní pomocí. Jedná se např. o vydání a odnětí věci, výslech obviněného, svědka, opatření znaleckého posudku a odborného vyjádření, použití operativně pátracích prostředků, tj. předstíraného převodu, apod..

Státní zástupce může dožádat právní pomoc u cizozemských orgánů i před zahájením trestního stíhání v České republice (tzn. ve stadiu prověřování, po zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, postupem podle § 158 odst. 3 tr. ř.), pokud to příslušná mezinárodní smlouva nevyklučuje. Použitelnost takto opatřených důkazů v pozdějším trestním stíhání se posoudí podle trestního řádu České republiky. V této fázi řízení lze doporučit spíše cestu mezinárodní policejní spolupráce.

Dospěje-li státní zástupce, který vykonává dozor v přípravném řízení nebo sám přípravné řízení koná, k závěru, že pro toto trestní řízení je

nezbytné provést procesní úkon v cizím státě a že byly vyčerpány všechny ostatní možnosti pro objasnění věci, vypracovává žádost o právní pomoc.

Takto vypracovanou žádost a její přílohy přezkoumá Nejvyšší státní zastupitelství, a to z hlediska požadavků vyplývajících z příslušné

mezinárodní smlouvy. Poté, co příslušný státní zástupce provede dožadované úkony, předá veškerý shromážděný spisový materiál, jakož i věci důležité pro trestní řízení, které na základě žádosti cizozemského orgánu shromáždil, mezinárodnímu odboru Nejvyššího státního zastupitelství spolu s předkládací zprávou.

Dospěje-li Nejvyšší státní zastupitelství k závěru, že žádosti cizozemského orgánu o právní pomoc bylo na území České republiky řádně vyhověno, zašle spisový materiál a věci důležité pro trestní řízení v cizině cizozemskému orgánu, od něhož žádost o právní pomoc obdrželo.

Pokud však Nejvyšší státní zastupitelství dospěje k závěru, že je třeba právní pomoc doplnit, např. provedením dalších procesních úkonů nebo doplněním úkonů již provedených, vrátí žádost cizozemského orgánu příslušnému nižšímu státnímu zastupitelství se žádostí o její doplnění.

Dalším možným postupem Nejvyššího státního zastupitelství je situace, kdy obdrží od nižšího státního zastupitelství, kterému byla žádost o právní pomoc předána, zprávu, že žádosti nelze z vážných důvodů vyhovět, např. proto, že svědek zemřel nebo se zdržuje na neznámém místě, nebo proto, že spisový materiál, o jehož předání se žádá, je třeba pro trestní řízení probíhající v České republice, anebo proto, že věcný nebo listinný důkaz nebyl nalezen nebo byl zničen.

V takovémto případě Nejvyšší státní zastupitelství vyrozumí o takové překážce orgán cizího státu, který mu žádost o právní pomoci předal.

6. Srovnání s některými zahraničními úpravami

6.1. Spojené státy americké

Postavení veřejné žaloby, zastupované ve Spojených státech amerických trestními žalobci („prosecutors⁵⁸“) se výrazně odlišuje od úlohy veřejné žaloby v kontinentální Evropě či britském systému práva. Základním znakem odlišnosti je zejména základní členění jurisdikce na federální a státní. Na těchto úrovních působí samostatně dvě vzájemně nezávislé složky, které spolu v některých případech působí. Kromě tohoto základního členění dále existuje ještě soustava tzv. speciálních veřejných žalobců („*special prosecutors*“), kteří jsou jmenováni prezidentem USA, a jemu jsou přímo⁵⁹. Rozlišování na federální a státní úroveň je nezbytné pro bližší přiblížení fungování veřejné žaloby v USA.

Federální jurisdikce je ústavně zakotvena a další právní úprava je obsažena v trestním zákoníku Spojených států, a řídí se federálními pravidly trestního řízení. Stíhání federálních trestných činů je ve výlučné působnosti federálních úřadů. Jedná se zejména o trestné činy proti národním zájmům, dále jde o trestné činy v souvislosti s obchodem

58) označení bývá v některých státech různé např. v Michigánu *Prosecuting Attorneys*; v jiných státech mají označení *District Attorneys*, *State's Attorneys*, *County Attorneys*, *Commonwealth's Attorneys*, atd

59) Arbour, L., Eser A., Amos, K., Sanders, A.: *The prosecutor of Permanent International Criminal Court*. Freiburg, 1998, str. 206

s drogami, hospodářskou kriminalitu či trestné činy korupce. Na úrovni jednotlivých států je pak činnost státních zástupců upravena samostatnými trestními zákony a trestními řády.

V samotném řízení, před soudem, veřejný žalobce nejprve začíná tzv. úvodní řečí (*opening statement*), ve které musí uvést důkazy, kterými chce svoji obžalobu odůvodnit. Poté následuje provádění jednotlivých věcných a listinných důkazů. Významné je provádění výslechů svědků, kdy se vůči svědkům používá jednak tzv. přímých otázek (*direct examination*), kladených stranami, nebo se používá často i tzv. křížového výslechu (*cross examination*⁶⁰).

V závěru pak veřejný žalobce přednese svůj závěrečný návrh, s cílem přesvědčit porotu o správnosti svých právních úvah. J. Fenyk konstatuje, že „Pro postavení a práva veřejného žalobce před soudem je typické, že common law upravuje pouze rámcové postavení veřejného žalobce, ne však již podrobnosti postupu, jak je to např. obvyklé u kontinentální pozitivní úpravy⁶¹.“

6.2. Francie

Veřejná žaloba ve Francii náleží tradičně k moci soudní, což vyplývá z čl. 64 a.n. Ústavy. Francie je typickým systémem, kde veřejný žalobce a soudce jsou tradičně jedno povolání s různými pravomocemi a různými zárukami výkonu činnosti. Ve Francii je obžaloba nazývána *Ministère Public* nebo *Parquet* a je orgánem organizovaným stupňovitě. Členové tohoto orgánu jsou nazýváni *Procureurs de la République* a *Substituts du*

60) Lubet, S. *Modern Trial Advocacy. Analysis and Practice*, Chicago 1993, s. 51

61) J. Fenyk *Vademecum státního zástupce*, Praha, ASPI Publishing, 2003, s. 418

Procureur, jsou členy soudní moci a jsou vybíráni stejným způsobem jako soudci (*les juges*). Netěší se však stejné soudní imunitě jako členové soudcovského stavu. Není neobvyklé, že *procureur* je jmenován soudcem a naopak soudce se stane členem *ministère public*⁶².

Ministère public existuje na všech úrovních soudního systému:

- Na úrovni Nejvyššího soudu (*Cour de cassation*) působí *Procureur Général* a jeho asistenti
- U každého z 33 odvolacích soudů mají regionální *procureur général* a jeho spolupracovníci (*avocats a substituts généraux*) za úkol vést žalobu ve všech trestních případech předložených k projednání soudu;
- Na místní úrovni, na níž působí 186 okresních soudů (*tribunal de grande instance*), jsou *Procureur de la République* a jeho zástupci (*Substituts*) zodpovědní za vedení žaloby v trestních případech projednávaných všemi soudy nižších stupňů.
- U každého z 33 odvolacích soudů mají regionální *procureur général* a jeho spolupracovníci (*avocats a substituts généraux*) za úkol vést žalobu ve všech trestních případech předložených k projednání soudu;
- Na místní úrovni, na níž působí 186 okresních soudů (*tribunal de grande instance*), jsou *Procureur de la République* jeho zástupci

62) Criminal Justice Systems in Europe and North America :France / J-Y McKee. - Helsinky : HEUNI, 2001. - 65 s.

(*Substituts*) zodpovědni za vedení žaloby v trestních případech projednávaných všemi soudy nižších stupňů.

Úkolem *ministère public* je zastupovat zájmy společnosti, která je poškozována páčáním trestných činů. Jejím úkolem je rovněž posilovat uplatňování zákona v celém státě. Jestliže *ministère public* se ujme projednávání případu, zůstává soudní stranou od zahájení řízení až do vynesení konečného rozsudku.

Je třeba říci, že obžaloba má velké rozhodovací pravomoci než je zahájeno vlastní soudní řízení. Jakmile je obžaloba informována policií nebo žalobcem, že byl spáchán trestný čin, volí nejlepší způsob jak se zapojit do případu. Její kancelář buď požádá policii, aby pokračovala ve vyšetřování (*enquête préliminaire*) nebo, jedná-li se o složitý případ, předkládá ho vyšetřujícímu soudci.

V řízení před soudem vystupuje veřejný žalobce způsobem obvyklým pro kontinentální proces. I stupeň řízení před soudem se dělí podle závažnosti trestných činů na dvě skupiny, přičemž proti rozhodnutí je přípustné odvolání k odvolacímu soudu⁶³. V případě porušení zákona může být věc ve všech případech předložena k posouzení Kasačnímu, zrušovacímu soudu. Veřejný žalobce je povinen přihlížet k zájmům poškozeného a usnadňovat realizaci jeho práv.

6.3. Německo

Úprava trestního řízení je obsažena v zákonu z roku 1877 v *Strafprozessordnung*. Postavení orgánů veřejné žaloby je obdobné jako je

⁶³) J Fenyk Vademecum státního zástupce, Praha, ASPI Publishing, 2003, s. 422

tomu v České republice⁶⁴ s tím, že vnitřní struktura vztahů a počtů jednotlivých stupňů je však odlišná.

Postavení orgánů veřejné žaloby a jejich organizační struktura jsou stanoveny zákonem o organizaci soudnictví a nařízeními, resp. jednacími řády upravujícími vnitřní vztahy. Veřejný žalobce je v přípravném řízení pánem sporu (*dominus litis*).

V hlavním líčení, které tvoří těžiště dokazování v německém trestním řízení jsou veřejní žalobci stranou. Veřejný žalobce v rámci dokazování je oprávněn vyslyšet svědky, obviněného, opatřovat důkazy, přičemž veřejný žalobce může klást svědkům a obviněnému otázky a navrhnout další důkazy.

Na závěr dokazování veřejný žalobce přednáší závěrečnou řeč se shrnutím důkazního a faktického stavu a s návrhem trestu, resp. jiných opatření.

6.4. Slovensko

Právní úprava postavení veřejné obžaloby („prokuratúry“) je obsažena ve více právních předpisech, které na sebe navazují. Primární úprava veřejné žaloby je obsažena v Ústavě Slovenské republiky v čl. 149 až 151. Podle Ústavy prokuratura chrání práva a zákonem chráněné zájmy fyzických, právnických osob a státu.

⁶⁴) J. Fenyk, *Vademecum státního zástupce*, Praha, ASPI Publishing, 2003, s. 432

V čele prokuratury je generální prokurátor, který je jmenován a odvoláván prezidentem republiky na návrh Národní rady Slovenské republiky. Bližší úpravu, týkající se jmenování, odvolání prokurátorů a organizaci stanoví z.č. 153/2001 Z.z., o prokuratúre .

Od 1. ledna 2006 nabyly účinnosti nové slovenské trestní kodexy, které zrušily a nahradily dosavadní kodexy z roku 1961 ve znění pozdějších předpisů. Jde o nový trestní zákon č. 300/2005 Z.z. ze dne 20. 5. 2005 a nový trestní řád č. 301/2005 Z.z. ze dne 24. 5. 2005.

Samotná právní úprava postavení prokurátora v trestním řízení je upraven v z.č. 301/2005 Z.z., Trestného poriadku. Trestní stíhání před soudem se koná jen na podkladě obžaloby nebo návrhu na dohodu o vině a trestu, kterou podává a před soudem zastupuje prokurátor. Při podání a zastupování obžaloby nebo návrhu na dohodu o vině a trestu se prokurátor řídí zákonem a vnitřním přesvědčením založeným na uvážení všech důkazů a okolností případu.

V důsledku přijetí nového trestního řádu se do značné míry mění role státního zástupce a obhájce při hlavním líčení. V řízení před soudem prokurátor zastupuje stát ve sporu proti obžalovanému a nese v něm hlavní důkazní břemeno. Průběh řízení před soudem vyžaduje od prokurátora dostatečnou aktivitu v přípravném řízení, aby byl schopen unést důkazní břemeno v řízení před soudem. Hlavní líčení se koná za stálé přítomnosti prokurátora, jehož účast je obligatorní.

Nový trestní zákon i trestní řád představují zásadní reformu trestního práva na Slovensku. Je tomu tak i proto, že dosud platné kodexy, tj. trestní zákon č. 140/1961 Sb. a trestní řád č. 141/1961 Sb., neprošly ve Slovenské republice tak početnými a zásadními novelizacemi, jako tomu bylo v

České republice, kde se často jednalo o zásadní reformní kroky, zavádějící např. nové alternativní sankce, speciální trestní právo mládeže a další. Z oboru procesního práva šlo především o tzv. velkou novelu trestního řádu č. 265/2001 Sb.

7. Závěr a úvahy de lege ferenda

Diskuze nad rekodifikací trestního práva probíhají v odborné veřejnosti již řadu let s cílem vypracovat novou kodifikaci jak trestního práva hmotného tak i trestního práva procesního. Zainteresovaná veřejnost se obecně shoduje v přijetí těchto nových kodifikací i když je nutno zmínit, že kupříkladu způsoby jejího přijetí se místy různé. V tomto smyslu je možno např. zmínit odlišné názory Jiřího Jelínka a Pavla Šámala⁶⁵. Podle J. Jelínka by měl být trestní zákon přijímán současně s novým trestním řádem⁶⁶, zatímco podle Šámala je vhodné přijímat nový trestní zákon a trestní řád odděleně⁶⁷.

Nový trestní zákoník, který zpřísňuje postihy za nejtěžší trestné činy a celkově modernizuje české trestní právo, má úspěšně za sebou první kolo projednávání ve sněmovně. Poslanci podle očekávání nový kodex v prvním čtení podpořili. Nyní se jím bude zabývat sněmovní ústavně-právní výbor. Pokud jde o přípravu nového trestního řádu, zde byl vypracován jeho

65) Prof. P. Šámal je hlavním autorem návrhu nového trestního kodexu a soudcem Nejvyššího soudu

66) Nepřijetí trestního zákoníku. Rozhovor s doc. Pavlem Šámalem a doc. Jiřím Jelínkem Bulletin advokacie, 2006, 7-8, str. 8

67) Nepřijetí trestního zákoníku. Rozhovor s doc. Pavlem Šámalem a doc. Jiřím Jelínkem Bulletin advokacie, 2006, 7-8, str. 6.

věcný záměr, který byl předložen 12.6.2007 ministrem spravedlnosti Jiřím Pospíšilem odborné veřejnosti.

Hlavním cílem změn trestního práva procesního je především zrychlení trestního řízení ve všech jeho stádiích tak, aby bylo zajištěno provedení řízení až do vynesení konečného rozhodnutí v co nejkratší době. Před vlastním připomínkovým řízením, po jehož provedení by se měl již návrh dokončit, bude návrh projednán s představiteli soudů, státních zastupitelství, advokátní komory a odborníky z oblasti teorie a praxe. S účinností nového trestního řádu se počítá od roku 2011.

Tak jako u většiny významných kodifikačních děl i zde je poměrně náročné odhadnout přesný termín případného přijetí či nepřijetí zákona. V odborné veřejnosti však obecně panuje shoda nad nutností nové kodifikace trestního práva hmotného a procesního. V rámci de lege ferenda může být věcný záměr trestního řádu vhodnou inspirací. Jedním z hlavních cílů věcného záměru ve vztahu k úloze státního zástupce a k jeho činnosti by mělo být :

- a) posílení postavení státního zástupce při výkonu dozoru v přípravném řízení a při rozhodování v tomto stadiu řízení a současně zajistit, aby nedocházelo k jeho přetěžování nadbytečnými administrativními úkoly
- b) výrazně posílit aktivitu procesních stran v řízení před soudem, tedy včetně státního zástupce, který i nadále by měl mít postavení strany v řízení před soudem
- c) náležitě chránit práva poškozeného, především možnost účinného výkonu jeho procesních práv a dosažení náhrady škody v trestním

řízení, zvláště chránit práva nezletilých poškozených, zejména právo na soukromí a bezpečnost.

Pokud jde o změny v řízení před soudem věcný záměr trestního řádu si bere za cíl, mimo jiné, aby rozsah možnosti vrátit věc státnímu zástupci k došetření v rámci předběžného projednání obžaloby byl zachován jen v případě závažných procesních vad neodstranitelných v dalším řízení.

Změny v trestním procesu provedené na základě zk.č. 265/2001 Sb. jsou, pokud jde o problematiku úpravy hlavního líčení, obecně vnímány jako pozitivní a současný věcný záměr trestního řádu na ně navazuje. I nadále se počítá s tím, že hlavní líčení by mělo být těžištěm trestního stíhání, neboť se v něm rozhoduje o hlavní otázce trestního řízení, a to o vině obžalovaného a o trestu, popř. i ochranném opatření a náhradě škody, a naplňuje se tak konkrétně smysl a účel trestního řízení. Jak postup orgánů a osob účastnících se hlavního líčení, tak i jeho příprava a průběh jsou proto ve věcném záměru trestního řádu podrobně upraveny.

Jednotlivé fáze hlavního líčení i procesní úkony soudu a stran jsou upraveny tak, aby se zde v co nejširším rozsahu uplatnily základní zásady trestního řízení. Soud zde vychází z obžaloby podané státním zástupcem, kterou je určen rozsah a obsah hlavního líčení, a rozhoduje až poté, když byly na základě dokazování provedeného za účasti stran probrány a objasněny všechny rozhodné skutkové okolnosti důležité z hlediska konkrétní projednávané trestní věci.

Rozhodnutí v hlavním líčení činí senát nebo samosoudce po zhodnocení všech provedených důkazů jednotlivě a v jejich souhrnu při pečlivém uvážení všech okolností případu. Tím je naplňován účel trestního

řízení, a to náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů.

Stadia předcházející hlavnímu líčení, tj. přípravné řízení a předběžné projednání obžaloby, mají jen předběžnou a přípravnou povahu. Významný je zejména vztah hlavního líčení k přípravnému řízení. Při řešení tohoto vztahu je východiskem věcného záměru trestního řádu princip, že těžiště dokazování v trestním procesu založeném na demokratických principech musí být v hlavním líčení, neboť je to soud, který rozhoduje v trestní věci konečným způsobem o vině obviněného.

Základní zásady trestního řízení se nejširším způsobem uplatňují právě v řízení před soudem, zejména zásady bezprostřednosti, ústnosti a veřejnosti. Soud při svém rozhodnutí smí přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, a opírat se o důkazy, které byly v hlavním líčení provedeny. Opatřování důkazů a procesní zajištění jejich obsahu v přípravném řízení může mít proto ve vztahu k hlavnímu líčení jediné předběžnou a přípravnou povahu.

Za úvahu *de lege ferenda* by dále jistě stálo zvážení možnosti, zda některé pravomoci státního zástupce se nejeví poněkud zbytečnými. Konkrétně by se mohlo jednat o zúžení kompetencí v rámci dozorové činnosti státního zástupce v místech, kde dochází k omezení osobní svobody (např. vazby) a k delegaci těchto pravomocí na jiný orgán typu ombudsman, apod.

Veřejná žaloba v demokratických systémech představuje orgán, který zastupuje veřejný zájem. V trestním řízení má státní zástupce postavení strany a současně působí jako orgán státu, přičemž je povinen neustále

přihlížet k potřebě udržení rovnováhy mezi zájmem veřejným a zájmy jednotlivců.

Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. představovala jednu z největších změn v rámci úpravy trestního procesu. Tato tzv. velká novela přesunula dokazování z řízení přípravného do stádia řízení před soudem. Těžiště dokazování bylo tedy novelou z roku 2001 reálně (a nikoliv formálně) přeneseno z přípravného řízení do stádia projednání věci před soudem. Tuto změnu lze vnímat jako pozitivní, neboť mj. respektuje i ústavní princip, že „jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy“⁶⁹.

Změny, ke kterým došlo v řízení před soudem splňují svůj účel, kterým je zjednodušení a zrychlení trestního řízení. Jedná se tak např. o tzv. zjednodušené řízení. Tyto změny přivítala zejména odborná veřejnost. V tomto smyslu lze zmínit názor D. Císařové⁶⁸, že považuje za pochybné provádět v přípravném řízení rozsáhlé zjišťování okolností, které nejsou nutné pro samotné rozhodnutí v přípravném řízení. Řízení však bylo zbytečně prodlužováno, orgány přípravného řízení byly zatěžovány úkoly, které mohly znamenat i zhoršení kvality jejich práce a které neodpovídaly charakteru jejich činnosti jako orgánu přípravného řízení.

Současnou úpravu institutu vrácení věci státnímu zástupci v rámci předběžného projednání obžaloby je možno hodnotit jako pozitivní, neboť směřuje k odstranění závažných vad v dalším řízení a na neobjasnění základních skutečností, bez nichž by nebylo možno očekávat skončení věci, a to zejména v případech, že by jejich došetřování před soudem bylo výrazně ztížené.

⁶⁸⁾ Císařová, D.: Novelizace a rekodifikace trestního řádu ČR a aktuální problémy teorie dokazování v trestním řízení, *Trestní právo č. 4/2001*, str.9

Pokud jde o postavení státního zástupce, jako procesní strany v řízení před soudem, lze dále konstatovat, že zvýšení jeho aktivity v rámci dokazování osobně považují za důležité, neboť na státního zástupce přenáší ve vyšší míře povinnost unést důkazní břemeno.

I přes toto celkem pozitivně vyznívající hodnocení novelizace nelze nevidět, že některé změny, které sebou novela přinesla, nepřispívají ke splnění cílů, které si dala, a ve svých důsledcích často působí proti těmto cílům. V tomto smyslu lze za problematickou označit úpravu obsaženou v § 2 odst. 5 tr. ř. Smyslem právě této nové úpravy mělo být posílení kontradiktornosti řízení a zvýšení aktivity stran, zejména státního zastupitelství. Formulace posledních tří vět tohoto zákonného ustanovení je však vnitřně rozporná, když na jedné straně zdůrazňuje, že státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného (v řízení před soudem), na druhé straně ve vztahu k němu zákon uvádí stejně jako u obviněného (u něhož je to však pochopitelné) pouze oprávnění, aby na podporu svých stanovisek navrhoval a prováděl důkazy. Obviněnému samozřejmě toto oprávnění jako povinnost uložit nelze, není však důvod, aby toto oprávnění jako povinnost nebylo uloženo státnímu zástupci.

Roli státního zástupce v řízení před soudem pak ještě víc zatemňuje poslední věta tohoto zákonného ustanovení, která zavazuje soud, aby sám doplnil dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí. Soud se tak dostává, jak na to poukazují v podstatě shodně všechny soudy, u kterých byl průzkum prováděn, do role dalšího protihráče obviněného, jehož snahou je obviněného usvědčit a ne objektivně a po právu rozhodnout věc. Nepochybně musí být takto vnímán alespoň ze strany obviněného a obhajoby.

Tento základní rozpor se pak promítá i do dalších ustanovení trestního řádu, jako je ustanovení § 180 odst.3, § 203 ale rovněž částečně § 215 odst. 2 tr.ř.

Závěrem lze pouze dodat, že řádné fungování činnosti orgánů veřejné žaloby bude efektivní pouze a jenom za podmínky, že lidé, kteří jsou nositeli takovéto činnosti, budou dostatečně odborně a zejména mravně způsobilí jedinci. Dostatečně kvalitní státní zástupci jsou, dle mého názoru, jedinými skutečnými nositeli a garanty, schopnými plnit úkoly veřejné žaloby v demokratické a svobodné společnosti.

Resumé

Práce se zabývá postavením státního zástupce v řízení před soudem. Věnuje se historickému vývoji veřejné žaloby, sleduje ji od jejího vzniku po současnost. V následujících dvou kapitolách se zabývá problematikou institucionálního fungování státního zastupitelství. Předmětem třetí kapitoly této práce je pak problematika základních zásad charakteristických pro činnost státního zástupce z obecné roviny (zde rozebírá zásadu ochrany veřejného zájmu, zásadu nestrannosti, nezávislosti, objektivity, jednotnosti a účinnosti), v celém trestním řízení (rozpracovává zásadu oficiality, legality, oportunity (účelnosti), vyhledávací, práva na obhajobu, presumpce neviny a zásadu přiměřenosti - zdrženlivosti) a základní zásady činnosti státního zástupce vztahující se k řízení před soudem (zde zásada zákonnosti, obžalovací, zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností a zásada volného hodnocení důkazů). Kapitola pátá se zabývá těžištěm práce, tedy postavením státního zástupce v řízení před soudem a jeho jednotlivých fázích. Následuje srovnání s některými zahraničními úpravami (Spojené státy americké, Německo, Francie, Slovensko) právní úpravou a závěr, včetně úvah de lege ferenda.

The diploma work contains an analyze of the role of prosecutor in the trial. The diploma concerns historical progress of the Prosecuting Attorney's Office from the its beginning to present. Following two chapter are concerned on institutional system of Prosecuting Attorney's Office. The main point of the third chapter is focused on the basic principal generally concerning the prosecutor's role (there are described principle of the protection of public interest, principle of independence, objectiveness, unity and effectivity) and also the principles, directly focused in the whole trial (principle of legality, accusation, etc.) The 5th chapter is concerned on the main body of the diploma work, i.e. the role of the prosecutor in the trial and on its particular stages in the trial. Following contains the comparison with some foreign legally forms (United states of America, Germany, France, Slovakia) and finally the conclusion , including concepts of de lege ferenda.

Seznam použité literatury k rigorózní práci

Monografie, učebnice, sborníky, komentáře :

- Arbour, L, Eser A, Amos, K., Sanders, A: The prosecutor of Permanent International Criminal Court, Freiburg, 1998
- B. Repík: Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, Orac, 2002
- Císařová D., a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha : Linde, 2004
- Criminal Justice Systems in Europe and North America :France / J-Y McKee. - Helsinky : HEUNI, 2001
- Fenyk J., Veřejná žaloba. Díl druhý. Příručka pro práci státního zástupce. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR, 2002 sv.63
- Fenyk J., Veřejná žaloba. Díl první. Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001 sv.62
- J. Fenyk Vademecum státního zástupce, Praha, ASPI Publishing, 2003
- J. Fenyk: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, část první – Obecné výklady, část druhá- oddíl třetí. Problematika ochrany finančních zájmů Evropských společenství v podmínkách České republiky (doktorská disertační práce), Brno, 2005
- Jelínek J. a kol. Trestní zákon a trestní řád, zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Poznámkové vydání s judikaturou. 22. vydání. Praha: Linde, 2005
- Jelínek J., Melicharová D., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Poznámkové vydání s judikaturou. Praha: Linde, 2004
- Kocourek, J., Záruba J.: Zákon o soudech a soudcích - Zákon o státním zastupitelství a předpisy související-komentář, Beck, Praha, 2004

- Kuchta, J., Schelle, K. Státní zastupitelství . Zlín: ŽIVA, 1994
- Lubet, S. Modern Trial Advocacy. Analyss and Praktice, Chicago 1993
- Malý,K. a kol.: Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989,Karolinum,2004
- Malý,K.:Československé dějiny státu a práva do rok 1945, Linde, Praha,2001
- Musil J., Kratochvílová V., Šámal P., a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 2. přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2003
- Novotná,J.:Manuál státního zástupce a soudce pro postup v právním styku s cizinou ve věcech trestních
- Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné, Obecná část. 3. přepracované vydání. Praha: Codex Bohemia, 1997
- P.Šámal a kol.:Přípravné řízení trestní 2.vydání, C-H Beck 2003
- Růžička M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení, C-H Beck, 2005
- S. Kloučková, J Fenyk: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, 2.vydání, Praha: Linde
- Šámal P., Hrachovec, Sovák, Púry F., Trestní řízení před soudem prvního stupně. Praha: C.H.Beck, 1996
- Šámal P., Král V., Baxa J., Púry F. Trestní řád. Komentář I. Díl 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2002
- Šámal P., Král V., Baxa J., Púry F. Trestní řád. Komentář II. Díl 4 vydání. Praha: C.H.Beck, 2002
- Novotný, F., Růžička, M. a kol. Trestní kodexy, trestní zákon, trestní řád a související předpisy. Komentář. 2., doplněné vydání. Praha : Eurounion, s. r. o., 2002
- Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. 1. vydání (dotisk). Praha : ASPI Publishing, 1999

Články :

- Císařová, D.: Novelizace a rekodifikace trestního řádu ČR a aktuální problémy teorie dokazování v trestním řízení, Trestní právo č. 4/2001
- J. Fenyk: Postavení státního zástupce po novele trestního řádu, Trestně právní revue, 2001
- J. Postavení státního zástupce po novele trestního řádu. Trestněprávní revue, 2001, č. 2, s. 34-39
- Nepřijetí trestního zákoníku. Rozhovor s doc. Pavlem Šámalem doc. Jiřím Jelínkem Bulletin advokacie, 2006
- Pipek, J. Novelizace úpravy odvolání v trestním řízení. Trestněprávní revue, 2001, č. 2
- Spáčil J. K historickým aspektům postavení prokuratury. Prokura, 1991 č.1
- Spáčil, J.: Nová koncepce prokuratury a reforma trestního řízení, Právní praxe č. 3/1993
- P. Šámal: Ke vztahu přípravného řízení a hlavního líčení po novele trestního řádu, : Právní rozhledy 2001 č. 10, s. 463 – 470

Normativní předpisy :

- zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky
- zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) v platném znění
- zákon č. 283/1993 Sb. o státním zastupitelství v platném znění

- zákon č. 218/2003 Sb. „o soudnictví ve věcech mládeže“
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 23/1994 Sb. o jednacím řádu státního zastupitelství
- z.č. 65/1956 Sb. o prokuratuře

Pokyny obecné povahy Nejvyššího státního zástupce :

- pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č.6/2007
- pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce. č. 1/2005
- pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č.. 1 /2008

Některá použitá judikatura :

- rozhodnutí Ústavního soudu č.j. III ÚS 260/05
- rozhodnutí Ústavního soudu č.j. III ÚS 16/02
- Evropský soud pro lidská práva, č. A/146, Barberf, Messegué and Jabardo v. Španělsko
- jud 27/2004 ASPI
- jud. 38/64 ASPI
- jud 36/2001 ASPI
- jud RT80/65 ASPI